

E 11.3
29375

De groot-Nederlandsche
Gedachte

1813

DE GROOT-NEDERLANDSCHE GEDACHTE

Dr. W. J. LEYDS
Frankenlag 357
's-GRAVENHAGE

De Groot-Nederlandsche Gedachte

DOOR

MR. W. J. L. VAN ES

's-GRAVENHAGE

NIEUWE UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ

1918

WAT zich onder dezen naam aandient is een begrip, dat voorzoover mij bekend, nog nimmer nader is uiteengezet. Het is een gedachte, welks inhoud meer en meer de harten heeft verwarmd en de geesten verlicht van het geslacht in Holland, Vlaanderen en Afrika, welks ontvankelijkheidsleeftijd valt in de tijden van den Boerenoorlog en daarna.

Maar indien gij vraagt, wat zij er scherp omschreven onder verstaan, zal elks antwoord afwijken. Bevreemdend is dit niet.

Hoeveel moeite kost het niet een begrip als „natie” te omschrijven of „Vrijheid”, of „Vaderland”. Hoeveel meer zal dit niet het geval zijn bij een uitdrukking als de „Groot-Nederlandsche Gedachte”, dat eerst nader moet gedefinieerd worden in het begrip „Groot-Nederland”, terwijl zelfs het woord „Nederland” zijn eigen moeilijkheden oplevert bij de verklaring.

Met alle abstracte begrippen heeft het gemeen, dat het ontastbaar, ongreepbaar, onmeetbaar, onzichtbaar is en voor 't gehoor slechts een klank blijft, wanneer niet het gemoed en de geest van den hoorder ontvankelijk zijn gemaakt voor de ontwikkeling van zijn levende kracht.

Zooals een zaadkorrel slechts tot vruchtdragend graan gedijt in vruchtbaren grond, zoo kan de Groot-Nederlandsche Gedachte slechts ontkiemen en zich ontplooien in hen die hersens hebben om te denken en een gemoed dat vatbaar is om dat denken zich te doen richten op het probleem, dat zich juist in de jongste jaren aan ons voordoet.

Der menschen geest ontwikkelt zich langzaam. Wat een eeuwen zijn er niet noodig geweest om in een bepaald volk te kweken het begrip vaderlandsliefde. Men kan rekenen dat van af het begin der bekende geschiedenis der volkeren van Noordwest Europa tot op omstreeks het jaar 1500 van een begrip vaderland nergens sprake is.

Tot op 't jaar 1000 bestaat slechts een liefde tot den stam waartoe men behoorde. Langzaam ontwikkelde zich daaruit de liefde tot de gemeente zijner geboorte of inwoning, totdat eindelijk stam en staatsgevoel in éénvloede in vaderlandsliefde. De liefde van den enkeling voor den stam, het volk waartoe hij behoorde, werd saamgeklonken aan de zichtbare territoriale bepaling van zijn rechtskundige gemeenschap.

Voor ons land met zijn zeven staatjes kwam het vaderlandsbegrip pas tot volkomen ontwikkeling in 1813. In Duitschland nog later, als men denkt aan 't lied: „Wo ist des Deutschen Vaterland?” Is 't Pruisenland, is 't Zwabenland? enz., waarop dan telkens „neen” wordt geantwoord.

Dáár groeit de aanvankelijk schuchtere vaderlandsgedachte meer en meer uit en krijgt het in 1870 zijn bekroning in wat wij thans kennen: Duitschland, het Deutsche Keizerrijk. Maar daarmee was men in 1870 pas weer na eeuwen inzinking op 't punt aangeland van voor de Middeleeuwen, toen één oogenblik alle Duitschers onder één scepter waren vereenigd: Karel de Groote. Nadien waren de Deutsche Germanen, vrijheidslievend tot 't bandelooze toe, onder den invloed van de omzetting van het gemeene bezit in privaatsbezit en het ontstaan van het feudale stelsel, geworden tot een chaos. Uit dezen chaos riep hen de gemeenschappelijke nood van den Napoleontischen tijd. Onderdrukking van buiten deed hen tezamen loopen in geestdrift. Professoren, denkers, dichters gingen vóór, de ontwikkelde jongelingschap volgde en ten slotte werd de Gedachte overgeplant in de regeeringskabinetten en vond daar in Bismarck den man, die haar in de werkelijkheid deed worden. Maar daarvoor was noodig dat eerst bij het gansche volk was ontstaan een voldoende inzicht om de eeuwenoude achterdocht bij de verschillende stammen van Duitschers tegen elkaar op zij te zetten, en te verwerpen de bezwaren voortspruitend uit de oogen-schijnlijk onverwrikbare juridische grenzen van staten en staatjes, om slechts te kunnen stichten en bewaren het een en ondeelbare Deutsche Rijk.

Bij alle volkeren in de wereld: Romeinen, Grieken, Engelschen, Franschen, Italianen, Spanjaarden, Portugeezen en nog in dezen tijd Polen, Slowaken, Roethenen, enz. enz. ontwikkelt zich aanvankelijk langzaam, dan sneller een saamenhoorigheidsgevoel met de stamgenooten en de wil om met elkander en tot elkander te staan in zoodanige betrekking, dat dit innerlijk saamenhoorigheidsgevoel ook naar buiten uitdrukking vindt in een rechtsgemeenschap: Staat.

Maar de menschheid sleept door de eeuwen een zware erfenis mede: oud recht en oude begrippen.

Men vindt op het gebied van den menschelijken geest in alle takken van geloof, wetenschap en kunst, begrippen welke den vooruitgang tegenhouden.

Geen dier begrippen heeft grooter nadeelen aan de menschheid berokkend, dan de overgeërfde staatsbegrippen en de overgeërfde staatsgrenzen. Het zijn deze staatsbegrippen en staatsgrenzen, die de slagboomen vormen op den weg tot begrippen der Gedachte. Laat ons ze dus nader in oogenschouw nemen.

In vroeger eeuwen ontstaan, hetzij door wantoepassing van het erfrecht of huwelijksrecht op landen en hun bewoners, hebben de staten van thans, hoezeer byzantijnsche rechtsgeleerden zich uitputten in de verdediging van de stelling, dat de staat en wel een bepaalde staat, hoogste uiting is van menschelijk organisatievermogen, geen den minsten rechtsgrond onder zich, waar het gaat om de macht en het geweld te verklaren welke zij toepassen op die deelen van hun onderdanen, welke niet behooren tot den stam, het volk, dat metterdaad binnen dien staat de lakens uitdeelt.

Er bestaat inderdaad een onoverbrugbare kloof tusschen de in de 19e eeuw zeer logisch geconstrueerde staatstheoriën die alle er op uit waren om langs rechtsbeginselen het wezen van den staat te verklaren en zijn bestaan te verdedigen, en de werkelijkheid. Want bij alle staatstheoriën hield men 't oog gericht op bepaalde staten wier staatsinrichting te verklaren viel en trachtte daarbij rechtsgronden te vinden voor feitelijkheden, die terug te voeren waren tot louter toeval en geweld, méér dan tot natuurlijk groeien.

Daarbij kwam, dat juist de moderne staatsidee en de moderne staatsmacht een algeheele opruiming hield onder wat men beschouwde als verouderde instellingen en rudimenten uit het verleden. Op dien grond heeft men verbroken de oude territoriale landelijke rechten. Men heeft het straf-, civiel- en procesrecht over den geheelen staat gelijk gemaakt. In veel gevallen waren er verkeerde verouderde instellingen. Maar anderzijds heeft men ook misslagen gemaakt. Men denke een oogenblik aan de oeroude vormen van gemeen bezit, zooals de markegronden, in Zwitserland de gemeene bosschen. Onder den invloed van de gedachte dat het gemeen bezit een achterlijke toestand was, heeft men in Frankrijk overal dit gemeen bezit omgezet in particulier bezit. Met het gevolg, dat de oude bosschen verdwenen en waterschaarschte ontstond. Nog erger, in de Alpenstreken, waar de oude gemeene bosschen werden beschouwd als heilige bosschen, instinctief wijl zij de lawines tegenhielden, leidde dit tot algeheele vernietiging van de welvaart, doordat na omkapping der bosschen de

humus werd medegesleept door de stortregens, daarna puin, zoodat eerst de berghellingen verdorden en daarna de rivierdalen verstopten en overstromingen aan de orde van den dag waren, waarbij de vruchtbare gronden met puin en zand werden bedekt.

Zoo heeft men ook op grond eener heerschzuchtige leer, die voor de taal van het heerschend volk opeischte de alleenheerschappij in den staat, aan alle binnen dat gebied levende volkeren van andere afkomst en taal, de ziel verstikt.

De verdorring van den bodem in Frankrijk, speciaal in de Alpenstreken, gevolg eener domme doorvoering van een verkeerd beginsel, wordt geëvenaard in alle landen, ook in Frankrijk zelf, door de verdorring van den geest en de ziel van de kleine volkeren, wien men de mogelijkheid onthoudt zich te verheffen, op grond van het domme verkeerde beginsel, dat de taal van den staat moet zijn de taal van het heerschend volk.

Onder den invloed vooral van de revolutionnaire leus: „l'Etat un et indivisible" heeft men vernietigd de privilegies en rechten, de autonomie, het zelfbestuur der door verovering of ander toeval ingelijfde territoriën, om de bevolkingen te kunnen onderwerpen aan een gelijkmaking, die de individuen van vreemden tongval dwingen wilde de eigen taal te laten varen voor de staatstaal, de taal van het heerschzuchtig overheerschend volk.

Men doet verkeerd te denken, dat alleen Rusland of Duitschland zoo handelde, of een barbaarsch land als Turkije. Integendeel, Turkije is met dat systeem pas begonnen omstreeks 1911 toen de Jong Turken den Turkschen staat op „moderneren" grondslag gingen bouwen. Lang voor alle andere „beschaafde" naties pastte Frankrijk het tot het uiterste toe in Bretagne, Provence, Catalonië, Baskië, Elzas-Lotharingen en Fransch Vlaanderen. Ook wij in Holland hebben tegenover de Friezen eenigszins schuld.

Maar er is in de nieuwe geschiedenis geen voorbeeld bekend, dat men er afdoend in slaagde een volk zijn taal te ontnemen, integendeel alle verdrukking wekt op tot tegenstand.

Zóó is 't verklaarbaar, dat alom in Europa de onderdrukte volkeren juist in den loop der 19e eeuw het hoofd opstaken, toen door het toenemen van de algemeene ontwikkeling en het zelfbewustzijn der enkelingen, gevoegd bij de toegenomen mogelijkheid tot zelfontwikkeling, het betere verkeer, de enkelingen konden trachten buiten den staat om de krachten van hun volksgenooten te ontwikkelen.

Maar nergens vonden hun klachten een rechtmatig gehoor. Slechts bloedige opstanden of buitenlandsche inmenging konden af en toe de

ooren openen aan regeeringen, die, zich blind starend op de belangen van het eigen volksdeel waartoe zij behoorden, alle waardeering misten voor de behoeften en verlangens der overheerschten. Meestal — waar buitenlandsche inmenging slechts in oorlogstijd invloed kon uitoefenen — werd de onderdrukking scherper naarmate het onderdrukte volk naar wanhopiger middelen grijpen moest om zich te verweren.

Polen, een onafhankelijke staat, met Rusland slechts door een persoonlijke Unie verbonden, verloor in 't midden der XIXe eeuw schijnbaar voorgoed zijn zelfstandigheid, Finland dreigde het nog tijdens dezen oorlog, en reeds kort daarvoor, geheel te verliezen. Wie kent niet het lot der Boheemsche Tsjechen. Wie hoorde niet van de Denen en Polen in Duitschland. Het is dan ook alleen in tijden van Europeesche woelingen, dat volken die onderdrukt zijn mogelijkheid hebben zich aan den doodsgreep te ontworstelen.

Over de grenzen — deze volkomen willekeurige strepen op Gods aardbodem — heen, zochten gescheiden volksdeelen elkander. Er is geen Pool denkbaar, die niet streeft naar samenwerking van Polen uit Galicië, Pruisen en Rusland. Denen kunnen 1866 niet vergeten. En dit samenhoorigheidsgevoel, voortvloeiend uit gemeenschappelijke afkomst en taal zoekt zich steeds te uiten in een formeelen bestaansvorm: Staat.

Aan deze zelfde misstanden nu dankt de Groot Nederlandsche Gedachte haren oorsprong. Zonder de fouten van het verleden, zonder de willekeur van vreemde staten over stamgenooten, zou de Groot Nederlandsche Gedachte ongeboren zijn gebleven.

Zij is gegroeid uit de deeling van een volk in 't verleden en de onderdrukking van deelen daarvan in 't heden. De Groot Nederlandsche Gedachte streeft naar opheffing dier onderdrukking en naar hereeniging van wat gescheiden werd.

En het is niet te verwonderen dat deze oorlog, die allerwegen het bewustzijn bracht, dat de staten van heden misbaksels zijn; die van alle hoeken der wereld de kreten van onderdrukten niet heeft kunnen overstemmen met kanongebulder, ook in het hart van dat volk heeft doen ontwaken wat elders reeds bestond.

Aanvankelijk zien wij slechts een vaag samenhoorigheidsgevoel berustend op gemeenschappelijke afkomst en taal, men voelde zich nog niet als *een volk*.

In dezen oorlog buigt langzaam maar zeker de gedachte zich om tot een *wil* om samen te zijn in één verband en als met een tooverslag ontwaakte het gevoel, dat men reeds *één was*.

Wanneer ontstond het samenhoorigheidsgevoel? Pas sinds nog geen eeuw.

Eens bestond het : In de zestiende eeuw, toen Valerius dichtte: „Help nu Uzelf, zoo help U God, Benaude Nederlanden . . .”

Eigen schuld: Godsdiensttwisten en vreemd geweld hebben het vernietigd. Het is hetzelfde verschijnsel als zich in Duitschland voerde en waar de dertigjarige oorlog voor eeuwen vernielde, wat in den aanvang der zestiende eeuw aan het groeien was onder Karel V.

Het is tot dien tijd, ja nog verder dat wij terug moeten gaan om een goed inzicht in de Groot-Nederlandsche Gedachte te krijgen, die zich bezig houdt met heden en toekomst van het *Groot-Nederlandsche volk*, waarvan Schepers zong: „Groot-Nederlanders zijn wij, één door 't heerlijkst Ideaal” en dat zijn naam ontleende of gaf aan een gebied, dat het zelf bij lange na niet vulde en toen het reeds zelf 1000 jaren bestond en daar gewoond had. Zoekend naar den oorsprong van dit volk moeten wij teruggaan tot de volksverhuizingen, toen Friezen langs de zeekust woonden, vermoedelijk tot Normandië, Saksers over de zandige streken van Drenthe, Overijssel, den Achterhoek zich verspreidden en Franken langs den Rijn afzakten om zich vervolgens zuidwaarts te werpen tot diep in Frankrijk. In later tijd toen de Saksers naar Engeland overstaken, hoewel zij te voren er reeds gedeeltelijk woonden, deden zij dit niet zooals de sagen melden, dadelijk over de Noordzee, maar volgden zij de kust tot Kales, vanwaar zij naar Dover overstaken. Dit blijkt uit het onderzoek der Saksische plaatsnamen aan weerszijden van het kanaal.

Deze Friezen, Franken en Saksers werden in een smeltkroes vereenigd en vormden met latere bijmengsels en wellicht restanten van het Keltische en Alpine ras, benevens de vroeger reeds hier aanwezige Germanen als Batavieren en Kaninefaten, het volk, dat nu nog Noordwest Europa bewoont.

De Franken wisten onder hunne vorsten de leiding te nemen van alle Germaansche Stammen en werd door Karel den Groote het Frankische Keizerrijk gesticht. Onder zijn zonen viel het uiteen. Eerst in drieën, waarvan de middenmoot het rijk van Lotharius vormde, dat nog in den naam Lotharingen voortleeft en de droomen van een Karel de Stoute en Koning Willem I kon opwekken. Ook nu weer zijn er werelddhervormers die het antagonisme tusschen Frankrijk en Duitschland door zoo'n bufferstaat willen opheffen.

De volkeren onder Karel's scepter vereenigd, waren een mengelmoes. Germaansch was alles ten Noorden van de lijn Boonen (Boulogne) —Luik en ten Oosten van de lijn Luik—Bazel (alles in 't ruwe gemeten) In Frankrijk woonden de Galliers, ook wel Kelten genaamd of Walen in ruimen zin, en slechts de hoogste klasse, de adel was Frankisch. De

Galliers waren reeds sterk vermengd met Romeinsche kolonisten en toen omstreeks de 9e of 10e eeuw de Fransche taal ontstond nam de Frankische adel deze taal aan in het Gallische gebied en vervreemde zoo van zijn stamgenooten.

Keeren wij een oogenblik terug tot de verdeeling van het verdrag van Meerssen (bij Maastricht), dan zien wij dat de erfenis van Karel voornamelijk in twee deelen uiteen is gevallen. Het Oost-Frankische Rijk rechts, het West Frankische Rijk links, waarbij zoo ongeveer tot het Westelijke Frankenrijk behoorde het land links van de Schelde, dus het huidige Vlaanderen. Toenmaals was dit niets bijzonders, immers de Vlamingen waren Franken en behoorden dus tot het heerschend ras in West Frankrijk, dat sinds dien tijd dien naam als Frankrijk behouden heeft. Oost Frankrijk kreeg op den duur den naam Duitschland, wat nu voor velen een zeer onaangenamen klank heeft gekregen, maar waartoe geheel België rechts van de Schelde en het tegenwoordige Koninkrijk der Nederlanden hebben behoord.

Hoe komt dit land aan den naam Duitschland? Het wil niet anders zeggen dan volksland. Wij zouden het 't best kunnen weergeven met „Vaderland”. Het is het groote Germaansche Vaderland. Terwijl wij over den toestand in den Romeinschen tijd zeer goed ingelicht zijn door Romeinsche schrijvers, ligt de oude geschiedenis van dit volk na de volksverhuizing nog vrijwel in het duister door gebrek aan algemeene bronnen. De gemakkelijk te grijpen Romeinsche bronnen, die in de Middeleeuwen door de Renaissance werden ingevoerd op de hoogeschoolen, maakt, dat van af de middeleeuwen tot aan de 19e eeuw, toen eerst langzamerhand een juister kennis over het tijdvak 400-1100 verkregen werd, een volkomen wanbegrip heerschte over den oorsprong van wat nu als het Nederlandsche volk bekend staat, en deze wanbegrippen worden nog steeds als bij overlevering en in schoolboeken verbreid, zoodat een behandeling daarvan volstrekt noodzakelijk is.

In Caesars tijd ongeveer vormde de Rijn de scheiding met rechts Germania, links Belgium, welks zuidgrens ongeveer de lijn Bazel—mondung van de Seine vormde, waarvan ten Zuiden Gallia lag. De Belgische stammen waren ten deele reeds een mengvolk der Germanen. Vgl. Caesar: *Reperiebat plerosque Belgas esse ortos a Germanis. Renunquae antiquitus transductos propter loci fertilitatem ibi consedissee, Gallosque qui ea loca incolerunt, expulsisse.* B. G. L. II. c. 4. (d.w.z. „Men verhaalt dat de Belgen grootendeels afstammen van de Germanen. Na oudtijds den Rijn te zijn overgestrokken hebben zij zich daar gevestigd om de vruchtbaarheid der streek en de Galliers die er woonden verdreven”). De Walen zouden dan

eigenlijk geen Kelten zijn, maar met Romeinsche kolonisten vermengde Belgen. Later trokken de Germanen over den Rijn en drongen zich als een wig ten Zuiden van het Belgengebied en Gallië.

Dit Germaansch gebied aan den boven en links van den midden Rijn noemde men Germania Superior. Van Bonn de Ardennen in en tot de Schelde drongen zij over den Nederrijn en heette dit gebied Germania Inferior, terwijl het gebied rechts van den Rijn, Holland inbegrepen Germania Magna heette of vertaald Opper-Neder-, en Groot Germanje. De belgische stammen der Morini (Castellum Morinorum=Cassel in Fransch Vlaanderen) Atrebatie (Artesië) Bellovaci, Suessiones (Soissons) Remi (Reims) Leuci (Luxemburg) Treveri (Trier) zijn in deze plaatsnamen blijven voortleven.

Van de Germaansche stammen der Batavieren en Caninefaten, Friezen, Tongeren, Eburonen, Texuandri, Tubantes, enz., leven de Tongeren voort in den plaatsnaam Tongeren en zijn de Batavieren het bekendst. Maar de middelmatige topografische kennis der middeleeuwen bracht verwarring, terwijl het putten uit Romeinsche bronnen geheel over 't hoofd deed zien, dat door de volksverhuizing de toestand geheel gewijzigd was, daar toen Franken en Saksers hunne plaatsen innamen.

Zoo nam men van af de 16e tot de 19e eeuw den term Belgica, en Belgicus aan voor de geheele Nederlanden zooals die in den Bourgondischen Kreits door Karel V waren vereenigd. Tevens paste men den term Germania Inferior op dit zelfde gebied toe. Kenmerkend is bijv.: de kaart in de atlas van Stolk R'dam van Rombout van der Hoeye uit 1636 afbeeldend de gansche Nederlanden in den vorm van een leeuw, den muil naar 't Zuiden gericht, waarvan de Waddeneilanden den staart vormen met 't opschrift: *Leo Belgicus*, terwijl in den rechter hoek staat: *Nova XVII Provinciarum Germaniae Inferioris Tabula*. Nog later vindt men munten uit de Zeven Provinciën met den zelfden term Belgica. Het geldwezen is het meest conservatieve van alle instellingen. Van af 1579—1815, ja 1818 dragen onze munten het opschrift. O. a. de rijksdaalder van 1815 en 1816 met het opschrift „Mo. No. Arg. Prov. Confoc: Belg. Traj.” en in 1818 de dukaat: „Mo. Aur. Reg. Belgii ad legem Imperii”. En zelfs rijst deze term: Belgique, België uit zijn asch als men in 1830 de Zuidelijke Nederlanden een eigen naam wil geven om vooral te doen vergeten dat men een deel der Nederlanden was.

Anderzijds heeft men in 't Noorden ook den tijd gekend dat men een eigen natie wilde wezen en het Nederlanderschap moe was. Dit was op 't eind der 18e eeuw toen men in 1795 de Bataafsche Republiek stichtte en elkaar Bataven noemde, ook al uit onkunde.

Zooals in zooveel dingen heeft de studie der klassieken te loor doen gaan de kennis van het eigene. De Noord Nederlanders maakte men tot Bataven, de Zuid Nederlanders tot Belgen. Keeren wij nu terug tot den ouden tijd dat het Frankische Rijk in tweeën werd gesplitst en een deel der Franken in Frankrijk overheerschte. Toen de rest van Frankrijk verromaniseerde, raakten de rollen omgedraaid. Het Vorsten huis te Parijs was verromaanscht, terwijl de graven van Vlaanderen zich als overal elders tot leenplichtige vorsten ontpopten. Dan krijgen wij den grooten strijd van de vrije Vlaamsche gewesten tegen de Fransche koningen. En als dan alle vorstendommertjes in Noord West Europa onder Karel V in één hand zijn gekomen, maakt deze aan de leenroerigheid van Frankrijk een eind, en vormt uit de zeventien gewesten den Bourgondischen Kreits, waardoor ook het land bewesten de Schelde bij het Duitsche rijk werd ingelijfd.

Die tijd is voor ons volksleven van groot gewicht. Sinds 1548 wordt „de Nederlanden” de politieke naam van de Bourgondische Kreits en omstreeks denzelfden tijd noemt men het voor het eerst Neder Duitschland. Waarschijnlijk hebben wij de verbreiding van dezen naam te danken aan Ludovicus Guicciardinus. Want Kiliaen vertaalt zijn werk in: Beschrijvinge der gantschen Nederlanden anders genoemd Nederduytschland deur Ludovicum Guicciardinum overgezet in de Nederduytsche sprake.” De oudst aanwijsbare datum van dezen naam schijnt volgens het woordenboek der Nederlandsche taal 1548 te zijn: Dit is evenwel minder juist. In 1351 in het schrijven aangehaald bij Mr. L. Ph. C. van den Bergh Gedenkstukken enz. Dl I no. LXXIV komt tot tweemaal toe de benaming voor: „terræ inferiores.” In de 2e helft dier 14e eeuw komt het ook in het Dietsch voor in een allegorisch gedicht, waar van de knapen van zekeren Heer Erentrijc verteld wordt, dat zij waren: „Al van eenen geslachte Gheboren al ut Nederlant” en in dat gedicht komt het ook als strijdleus voor: „Daer mocht men die tyene horen Lude roepen: „Nederlant!” Het volksgevoel was dus verre voor bij de staatslieden, die bovendien nog Latijn en Fransch als taal bezigden, juist als nu nog. Zoo komt het dat het begrip onzeker blijft. In 1508 vergaderen de Algemeene Staten (Gelderland behoorde toen nog niet tot de staatkundige Nederlanden) en noemen zij zich (vgl. eodem Dl. II no. 33) Pays d’embas.

In 1508 Mr. v. d. Bergh eodem dl. II no. 56 wordt gesproken van pays de pardeça, eodem no. 61 noemende staten zich „les estaz de tous les pays de pardeça, in nr. 88 noemt Maximiliaan hen: „Etats de noz pays de par delà.”

Idem in no. 187 idem no. 193.

Als geographische en cultureele naam komt het begrip ook dan nog voor vgl. de titel: Lantrenten, diemen dagelijkx meest ghebruykende is in 't Nederlant a° 1526.

En Mr. van den Bergh eodem Dl. I no. CXIV „Opgave der Kanonissen, prebenden enz. ter begeving des Konings in de Nederlanden, 1517.

Of nu terræ inferiores een vertaling is van 't Dietsch of Nederlanden een vertaling is uit 't Latijn moge verder in het midden blijven.

Na 1570 spreekt men algemeen van le of les Pays-Bas en van de Nederlanden.

De oudste datum dat 't woord Nederduytsch in onze taal aanwijsbaar is, is 1551, volgens het woordenboek, vóórdien werd in de Middeleeuwen reeds „Nederlandsch” in die beteekenis gebruikt.

Nederlanden wordt dan meer en meer gebruikt naast „België”, vgl. Marcus van Værnewijck 1574: „Die historie van *Belgis* diemen anders namen mach: den Spieghel der *Nederlandscher* oudtheyt”, verder E. van Meteren: „*Belgische* ofte *Nederlandsche* historie van onsen tijden”. J. B. Houwært (1583): „De clachte en de troost van *Belgica* vermeldende in wat allendich lijden dit *Nederlant* gevallen is”. Hieruit blijkt dus volkomen dat Nederduytschland, Nederlanden en België één naam was voor de *geheele* Nederlanden en dat Nederduytsch en Nederlandsch eveneens hetzelfde beteekenden. Zoowel Vondel in zijn „Aenleiding tot de Nederduytsche Dichtkunst”, als de Fransch Vlaming Michiel de Swaen (1654—1707) in zijn „Nederduytsche Digtkunde of Rijkkunst” leggen hiervan getuigenis af. Daarentegen blijft daarnaast Nederlandsch zijn plaats handhaven. Nog leeft Nederduitsch voort in de Nederduitsch Hervormde gemeente en zelfs in 1858 wordt te Gouda gedrukt het groote Fransch-Nederlandsch woordenboek, thans bekend onder „Kramer en Bonte.” In de voorrede staat: „Reeds bij de verschijning van het prospectus . . . van dit woordenboek, waarvan het eerste of Fransch-*Nederduitsch* gedeelte thans het licht ziet.” Ook Mr. van den Bergh gebruikt het aldus. Zoo ook de herdruk in 1875 van het in 1847 verschenen „Nederduitsch-Javaansch woordenboek” van Gericke-Roorda. Vondel spreekt echter ook nog van „Duitsch” voor Nederlander. Ook in de dialekten van Brussel en Leuven noemt men de Nederlandsche taal nog steeds Duitsch.

Zoo kan men zich volkomen begrijpen hoe in ons nationale lied de zin: „Wilhelmus van Nassouwen ben ik van Duytschen bloedt” geen moffrikaanschen bijmaak gaf. Men was in die tijden Duytscher evenals de Nassauer zelf, die trouwens afstamt van Rutbert Graaf van Zutphen (± 1050) en dus van Dietschen bloed mag heeten.

De Nederlanden kwamen nu in de tweede helft der 15e eeuw in beroering. Het Noorden scheidt zich af en neemt den naam aan: de Zeven gewesten der Vereenigde Nederlanden, kortweg de Zeven Provinciën. De eerste naam was misleidend en een vertaling van de Geünieerde Nederlanden, nl. zij die de Unie van Utrecht onderteekend hadden. Het Zuidelijke deel vormt van dien tijd af den naam de *Zuidelijke*, de *Spaansche* later de *Oostenrijksche Nederlanden*.

In 1648 bij den vrede van Westphalen worden de Zeven Provinciën als onafhankelijke staat *los van Duitschland* erkend. Dit was de politieke geboorte van het Hollandsche volk, dat evenwel gepaard ging met een verlies aan cultuurinvloed op de omringende wereld, daar het op den duur gepaard ging met enghartige politiek. Had men een ruimer politiek gevoerd, dan had de Nederlandsche invloed zich met zijn taal over Kleef, Bentheim en Oost-Friesland kunnen uitbreiden, die elk een tijdlang er naar gestreefd hebben opgenomen te worden in de Unie.

Tegenover het Zuiden beteekende het ramp en verderf. Uit zelfbehoud trad 't Noorden tegenover het Zuiden als vijand op. Men sloot de Schelde gedurende eeuwen en wat erger is, men had tijdens den vrijheidsoorlog de Franschen, den eeuwenouden vijand der Vlamingen, te hulp geroepen. Nog net in tijds meende men het gevaar te kunnen bezweren door den vrede van Westphalen, waarbij Frankrijk slechts Verdun, Toul en Metz verkreeg en een deel van Artésië dat het in 1640 veroverd had. Maar de begeerte van Frankrijk was eenmaal opnieuw opgewekt. In 1659 verkreeg het na scherp strijd *Artésië*, *Avesnes*, *Montmedy*, Diedenhoven, in 1662 *Duinkerken* door koop van Engeland, nadat Turenne het in 1658 had veroverd. In 1668 verkrijgt het *Rijssel*, *St. Winoxbergen*, in 1678 Lotharingen, in 1678 bij den vrede van Nijmegen: *Cassel*, *Kamerijk*, *Maubeuge*, *Charlemont*, *Bouillon*, Franche-Comté. De gecursiveerde streken zijn deelen der oude Nederlanden. Sinds dien tijd had men dus eigenlijk drie Nederlanden: De „Vereenigde Nederlanden,” de „Oostenrijksche” en de „Fransche” Nederlanden, waarbij nog kwamen de z.g. Pruisische Nederlanden nl. 't Geldersch overkwartier. Zoo onderscheidt ze dan ook Isaak Tirion in zijn in 1738 gedrukt werk, *Hedendaagsche historie*, dl. X. Maar dan raakt langzamerhand de term Nederlanden voor dat gebied in onbruik. Het Noorden voelt zich Bataafsch op voorbeeld van Jan Pietersz. Coen die Batavia stichtte en grondvest men de „Bataafsche Republiek”. In 1805 vormt Napoleon er het koninkrijk Holland uit. In 1813 noemt men zich weer verkeerdelijk „de Vereenigde Nederlanden” vgl. de Grondwet. In 1815 herleeft in de

Grondwet in waarheid „het koninkrijk der Nederlanden,” afgezien van de Fransche en Pruisische Nederlanden. Het behield dien naam ook na 1830 *), toen het zuidelijk deel zich weer afscheurde, dat zooals wij reeds zagen zich met den naam „België” ging tooien. Dan is het begrip „Nederlanden” en „België”, dat blijkens onze munten tot in de 19e eeuw hetzelfde aanduidt, geworden tot een tegenstelling, en als men de geheime geschiedenis van 1830 kent, een opzettelijke. Na 1830 wilde men in 't Zuiden alles uitwischen wat aan het Noorden herinnerde. De regeermacht werd toen uitgeoefend door de franschgezinde liberalen en de niet minder franschgezinde clericalen onder de Broglie. Met het gevolg dat men den naam Nederlanders als een scheldnaam opvatte, den naam der verdrukkers. Zorgvuldig werd er dan ook voor gewaakt om steeds te spreken van flamand, waar men evengoed had kunnen zetten néerlandais.

Wat was het geval? Vóór 1830 was reeds aan onze taal officieel de naam Nederlandsch gegeven. Het besluit van den Gouverneur-Generaal van België van 18 Juli 1814 (*Journal officiel* no. 236) en het Besluit van 1 Oct. 1814 (*F. O.* no. 69) spreken nog van Vlaamsche taal en schijnen deze te onderscheiden van de Nederlandsche. Desgelijks doet het K. B. van 15 Sept. 1819 *Stbl.* no. 48. Doch 28 Augustus 1829 komen twee K. B.ⁿ. af *Stbl.* no. 58 en 59) „betreffende het gebruik der *Nederlandsche* taal in Limburg, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en de arrondissementen Brussel en Leuven. Hetzelfde in het K. B. van 4 Juni 1830 *Stbl.* no. 19, waarbij aan het Fransch concessies werden gedaan. De eerste maatregel der revolutie was, om het Fransch tot officieele taal te verheffen. Het werd voor de Vlamingen een moeilijke positie. „Nederlandsch” heette voortaan „une langue ennemie”. Ook de Katholieke overheid moedigde uit vijandigheid het taalparticularisme aan. Men trachtte dus steeds onderscheid te maken tusschen „Vlaamsch” en „Nederlandsch”, vergetend dat Vlaamsch meer paste naast Brabantsch, Hollandsch, Geldersch als dialectbenaming. Deze gewilde tegenstelling moest het evenwel afleggen tegen de werkelijkheid, dat er een beschaafde taal is die Noord en Zuid vereent. De verstoortvoortzietenden drongen dan ook al spoedig aan op spellingseenheid en op overname der Noord-Nederlandsche spelwijze. Doch om niet van orangisme verdacht te worden, moest men een bliksemaffleider hebben. In cultureel opzicht had men reeds, toen de weg naar het

*) De term „Nederland” op de postzegels is dus onvormelijk, maar blijkbaar een uiting van het besef, dat men slechts een deel der Nederlanden vormt.

Noorden afgesneden was, zich op groote schaal verbreedde met de Duitschers en in 't bijzonder de Nederduitschers. Men behoefde dus slechts te grijpen naar de andere benaming: „Nederduitsch”, waardoor men tevens zag schemeren een algemeene taaleenheid met Nederduitschland. En het is onder die benaming, dat de vrucht van het Taalcongres van 1862, de spelling de Vries en te Winkel, bij het Belgisch K. B. van 1864 in het staatsblad verscheen. Eerst na 1874, wellicht onder den indruk van 1870, verschijnt in de verdere taalwetten de naam „Nederlandsch” als officieele naam in België, waardoor tot uitdrukking kwam het feit dat Vlamingen met evenveel recht zich Nederlander kunnen noemen als elk die in Noord-Nederland uit Nederlandsche ouders geboren is.

Een tijdlang heeft 't gedreigd alsof voorgoed het „Nederlander” zijn, zou worden vastgekoppeld aan de burgers van den Noord-Nederlandschen staat. Dit als gevolg van de wet der traagheid, die in 1839, toen België als zelfstandig werd erkend, in onze grondwet deed behouden een verkeerden naam, die, daar men er aan gewend raakte in 1848 bij de Grondwetsherziening behouden bleef. What's in a name? De haat tegen al wat „Nederlandsch” was bij de Belgische staatslieden, heeft 75 jaar lang een bewuste misleiding veroorzaakt als zouden Vlamingen geen *Nederlanders* zijn. Anderzijds heeft het winst gebracht De vaan der Nederlandsche Gedachte in 1548 gheschen, bleef wapperen van het Noord-Nederlandsch Staatsgebouw om, in gelukkiger tijden, wederom de standaard te worden waarom het geheele Nederlandsche volk zich schaart. Ook een derde gevolg vloeyde er uit voort. Terwijl „de Nederlanden” in 1548 een geographische staatkundige term was en omvatte Walen, Duitschers, Picardiërs, Vlamingen, Hollanders, Friezen, Gelderlanders, Brabanders enz., vervangt, onder indruk van de overheerschende plaats die de Geunieerde Provinciën in de wereld innamen, en later Noord-Nederland, voor goed de term „Nederlandsch” de beteekenis van wat men eertijds „Nederduitsch” noemde en wel in 't bijzonder voor 't Nederduitsch in de „Nederlanden”, als vereenigde term voor Hollandsch en Vlaamsch en wordt zoo een taalkundige, later nationale term. Maar het is niet voor het einde der 19e en den aanvang der 20e eeuw, dat deze term in die beteekenis algemeen gangbaar wordt.

Het is eerst de wetenschappelijke behoefte der 19e eeuw geweest, die Nederduitsch door Nederlandsch verving waar het betrof het „algemeen Nederlandsch” te onderscheiden van de Saksische dialecten van Nederduitschland en gaf aldus uitdrukking aan het uitgesproken karakter van het Nederlandsche volk. Toch dient te worden opge-

merkt, dat de sterke emigratie van Vlaamsche en Hollandsche boeren in de middeleeuwen sterke sporen vooral in het Oosten heeft nagelaten in taalkundig opzicht.

Wij hebben dus thans eenigen vasten grond onder de voeten, wanneer wij het woord *Groot-Nederland* willen verklaren. Maar wij staan pas aan den aanvang van onze taak, immers zagen wij dat de naam Nederlanden pas laat is ontstaan en wel voor een gebied dat in 't Zuiden zich uitstrekte tot Kamerijk en Luxemburg omvatte en slechts een geografische tevens politieke naam was, doch geen nationaliteit kon uitdrukken, wijl het omvatte Duitschers te onderscheiden in Nederduitschers in 't Noorden en Middelduitschers in Luxemburg, verder Walen rechts en Picardiërs in Artesië, terwijl bij den toenmaligen lossen samenhang der staatjes in 't Bourgondische tijdvak van een natie geen sprake kan zijn, zoo 't ooit mogelijk is van één „natie” in dergelijk geval te spreken. Eerst veel later dus wordt „Nederlander” een *ethnografisch* begrip en wel in 't bijzonder voor wat wij nu het Groot-Nederlandsche volk noemen, n.l. zoodra men het Nederduitsch Nederlandsch gaat noemen en dus Nederlander slechts hem noemt, die Nederlandsch spreekt. Maar daarvan kan afgezien van de sporen welke reeds in de Middeleeuwen worden aange troffen, pas na 1550 sprake zijn, en deze omvorming is pas in de 20e eeuw voltooid. Welk volk is nu dit „Nederlandsche” volk? Bestond het en hoe noemde het zich *vroeger*? Het had geen eigen naam, zal men zeggen. De Franken, Saxers hadden zich met het grootste deel der Friezen versmolten. Was men Duitscher soms? Natuurlijk alle Germaansche stammen met eigen naam, Saxers, Franken, Beieren, Zwaben enz. hadden den verzamelnaam Duitscher, d.w.z. zij behoorden tot het groote „volk.” Duit=volk.

Eerst in de 19e eeuw heeft men, langs allerlei moeizame paden, weggerukt de overwoekering die de studie der klassieken over onze oude geschiedenis gebracht had en den eigenlijken oorsprong van dit Nederlandsche volk kunnen blootleggen, waartoe wij thans overgaan.

In den tijd van Karel de Groote zich terug verplaatsend, moet men zich de wereld voorstellen egocentrisch als Duitscher. Het rijk van het eigen volk strekte zich over geheel West-Europa uit, in 't Noorden 't grensland der Denen (mark=grensland: Denemarken), in 't Westen 't land der Angelen: Engeland, in 't Zuiden 't Rijk der Franken, en in 't Oosten onbestemde gebieden, het Oostrijk, dat nu eens 't latere gebied der Deutsche Orde, dan eindelijk Oostenrijk wordt. De Franken waren Duitschers als de rest en spraken evenzoo, zoodat men nu nog in 't Fransch spreekt van Danemark, Angleterre, France, Autriche.

Langzaam aan ontstaan verschillen in de algemeene taal der Duitschers. In de tallooze, vaak nog onbewezen hypothesen, omtrent den oorsprong der taalverschillen, kunnen wij ons niet begeven. Slechts staat vast, dat spoedig en reeds in vóórhistorischen tijd een verschil in taal bestond tusschen de Noord- en Zuid-Duitschers, terwijl van de Noord-Duitschers juist de westelijke groep zich op den duur opnieuw afscheidde.

Zonder dat men hieraan eenige staatkundige of politieke beteekenis kan hechten, had deze klankverschuiving tengevolge, dat men van zichzelf sprak als Dietscher en niet Duitscher en van Dietsch in plaats van Duitsch, zoodat in de middeleeuwen bij de middelnederlandsche schrijvers meest sprake is van de Dietsche taal en niet de Deutsche taal. Maar hoewel dus oorspronkelijk etymologisch en staatkundig Dietsch en Duitsch elkaar ongeveer dekken, moest op den duur uit het feit, dat Vlaanderen na den dood van Karel de Groote niet tot het Deutsche rijk behoorde en ook lengerhand cultureel de bevolking der Nederlanden zich anders ontwikkelde dan de overige Deutsche stammen, Dietsch de beteekenis krijgen van iets dat *onderscheiden* is van Duitsch.

Toch is dit verschil zoo weinig merkbaar dat nog in de 16e eeuw zooals wij zagen juist na de hereeniging van Vlaanderen met het overige Duitschland weer *Duitsch* en *Nederduitsch* de voorkeur kreeg als benaming van het Nederlandsch, boven *Dietsch*.

Toch ontbreekt niet het begrip dat de volken van Noord-West-Europa zooals wij nader zullen zien, één stam vormen, zoodat Dietsch de beste benaming is voor het *Nederlandsche* volk in den tijd dat er van *Nederlanden* nog geen sprake was en deze naam is dan ook in Vlaanderen, dat staatkundig vóór 1548 niet tot het Deutsche Rijk behoorde 't best bewaard gebleven in den volksmond. Diet beteekent reeds volk, zoodat Dietsch volk eigenlijk een pleonasme zou zijn. De stam diet komt nog voor in iemand iets diets maken, in beduiden, (Vlaamsch bedieden) duidelijk, aanduiden, Diederik (Dirk) Dieden-hofen enz.

In de Middeleeuwen vindt men overal het Latijn en de volkstaal, de eene het gedachtenvoertuig der geleerden, de andere van het volk. In het Latijn sprak men van Teutones, wanneer men de Deutsche Germanen bedoelde, onverschillig of het de Duitschers uit Duitschland of Frankrijk (Vlaanderen) betrof. Daarentegen maakte de volkstaal in Frankrijk verschil, wat niet verwonderlijk is wijl de volkstaal in Frankrijk uit geheel verschillende dialecten bestond. In het Oosten grensde men aan den stam der Alemannen, de bewoners van Elzas-

Lotharingen, zoodat pars pro toto, de Duitschers tot Allemands werden gemaakt. Daarentegen werden de Vlamingen voor thiois=Duitschers uitgemaakt, (vgl. voor den *vorm*: Thionville voor *Diedenhofen*). Van eenig principieel verschil is reeds daarom geen sprake, wijl het volk niet zoo diep na kon denken en dan ook de wereld der ontwikkelenden, die Latijn bezigde onverschillig voor eenig verschil steeds sprak van Teutones, later in beschaafd Fransch Teutons, nog later van Allemands en Allemagne, zoodat men in de 16e eeuw voor Nederlanden kan vinden bij Fransche schrijvers in 't Latijn: Germania Inferior, in 't Fransch daarentegen Basse Germanie, Bas Allemagne, later Pays Bas als vertaling voor de Nederlanden of de lage landen bi der see.

De Engelschen zagen in het volk aan den overkant natuurlijk terecht Dutchmen. Eerst later wordt „Dutchman” voor Holland, en „German” voor Duitschland gebruikt, de Amerikaan daarentegen spreekt van „Hollander” en geeft aan Dutchman de beteekenis van Duitscher.

Het Nederlandsche volk is dus niet anders dan het oude Dietsche volk, waaromtrent nog enkele bijzonderheden vallen te vermelden.

Hoewel de volksheerinnering slechts in enkele Karel-sagen nog de herinnering bewaart aan de oude tijden, kennen wij thans den aanvang van het Dietsche volksontstaan beter dan ooit. Hun samenstelling is in 't kort reeds beschreven. De Nederlanden waren toentertijd een staatkundig centrum. De wieg der Merovingers lag in 't land van Nijmegen en Kleef. De Karolingers stamden uit Landen en Herstal. De laatste der Merovingische Rois Fainéants Childerik III werd in 751 als monnik in de abdij van St. Berthin te St. Omaars opgenomen, dat tot in de XIVE eeuw zuiver Dietsch was.

Na dien tijd zijn gedurende een eeuw Nijmegen en Meersen bij Maastricht middenpunten van staatsmacht van 815—896.

Men houdt daar rijksdagen in 815, 817, 821, 825, 827, 830; onder Lodewijk den Vrome, 837, 838. Nog in 898 vertoef er Koning Zwentibold van Lotharingen.

In 847 werd te Meersen de vrede gesloten tusschen Lodewijk den Vrome en zijn drie zoons, in 870 kwam daar de deeling tot stand, die het Dietsche volk in tweeën scheurde.

De oorzaak dat dit volk, dat de bakermat vormde van de beheerschers van gansch Europa, zoo gewoonweg in tweeën gedeeld werd, ligt vermoedelijk hierin, dat na 800 de invallen der Noormannen in een steeds scherper vorm optraden, waardoor de Nederlanden ten slotte tot een woestenis werden. In 857 werd Utrecht door de Noormannen

totaal verwoest. Zij vormen er zelfs tijdelijk een eigen staat onder den opstandigen Godfried den Noor, Hertog van Friesland, die zijn gebied uitstrekke over Friesland en de Betuwe, waar zij o.a. Nijmegen bezet hielden. Wel gaat dit rijkje in 885 te gronde, nadat Nijmegen in 880 belegerd was, maar daarna volgen nog vele herhaalde invallen o.a. in 891 in 't Limburgsche.

Op dit heroverde gebied werd dus vermoedelijk geen hoogen prijs gesteld.

Uit het voorgaande blijkt al, dat de Franken den boventoon voerden in dit Friesch-Saksisch-Frankische volk. De vorming der Zuiderzee sneed de West Friezen af van het stamland en raakte West Friesland (Noord Holland)verfrankischt. Groningen versaksischte onder invloed der Saksische instrooming in de middeleeuwen uit Drenthe en Westphalen. Onafhankelijk van vreemde mengselen hebben zich de Friezen in Friesland bewaard. Ethnografisch vallen zij dan ook buiten het Dietsche volk, daar zij onversmolten zijn.

Dit overwicht der Franken bij de vorming van het Dietsche volk blijkt ook uit de algemeene taal, de latere Nederlandsche taal. Terwijl tot op den huidigen dag de dialecten Saksisch en Frankisch gebleven zijn zooals men ze geografisch ongeveer 800 aantrof, heeft de Nederlandsche taal, zijn woorden ontleenend aan alle dialecten ook het Friesch benevens Duitsch, Engelsch, Fransch, Grieksch en Latijn enz., in zijn klankuitspraak behouden het Frankisch idioom. Johan Winkler, de kenner van alle Nederlandsche, zelfs Nederduitsche dialecten, wijst met nauwkeurige zekerheid het Frankisch dialect van den Ablasserwaard aan als dat, hetwelk aan het Algemeen Nederlandsch zooals het in Noord Nederland gesproken wordt, zijn klankuitspraak gaf. Een bezoek aan den Ablasserwaard (niet den Kinderdijk, waar immigranten een Rotterdamsch dialect invoerden) kan ieder overtuigen van het feit, dat de bevolking daar niet den indruk maakt een dialect te spreken, doordat zij de klanken zuiver uitspreken. Maar dit Frankische overwicht maakt, dat de taaleenheid, ondanks eeuwen staatkundige scheiding, den band kon blijven vormen tusschen Holland, Vlaanderen en Fransch Vlaanderen, waar Vlaanderen haast zuiver Frankisch is, terwijl Fransch Vlaanderen evenals Holland is opgebouwd uit Frankische met sterke Saksische en ook Friesche bestanddeelen,*) zoodat ethnografisch en taalkundig, het Dietsche volk inderdaad een eenheid vormt, in 't Zuiden begrensd door de lijn Aken—Grevelingen, in 't Westen en Noorden door volksstammen, die

*) Vgl. o. a. Dr. D. Lubach „Natuurlijke historie van Nederland” Haarlem 1863.

sterk Saksische bijmengsels vertoonen en in hun Nederduitsche dialecten tallooze aanrakingspunten met het Nederlandsch hebben.

Deze historische uitweiding was noodig, omdat in de 19e eeuw, toen betere kennis over 't verleden verworven werd, tevens de staatsgedachte dusdanig overheerschte, dat de geschiedenisbeschrijvers, allen aanvangend bij het rijk van Karel de Groote, daarna overgingen tot een beperking van hun stof en de Noord Nederlanders zich zelf als het Nederlandsche volk bij uitstek gingen beschouwen, in het Zuiden daarentegen vooral onder Pirenne, men een „Nation Belge” ging construeeren, welke den toets der eenvoudigste critiek niet kon doorstaan. Bij ons is zelfs een Nederlander als Blok in zijn „Geschiedenis van het Nederlandsche volk”, in den zelfden hoek verzeild geraakt. Men beschreef niet de geschiedenis van een *volk*, maar van een „staat”. Zoo begint Prof. Blok in zijn inleiding ter motiveering dat hij zich tot het Noorden beperkt: „Het is waar, dat de begrippen „staat” en „natie” onafscheidelijk van elkander zijn” en maakt hij zich aldus af van het vraagstuk, dat ons hier bezig houdt. Hij ontkent dan het bestaan van een „natie” als er geen staat is. Alsof het Joodsche volk geen „volk” of „natie” vormt. Zoo vervolgt hij: „Zoodra de Poolsche staat viel, verdween ook de Poolsche natie — tijdelijk misschien — van het wereldtoneel, gelijk ook de Nederlandsche natie tijdelijk verdween, toen onze staat bij Frankrijk werd ingelijfd”. Dit is een hocus pocus van den goochelaar, den hoed en het konijn. Zoo zie je hem en zoo zie je hem niet.

De Groot-Nederlandsche Gedachte daarentegen erkent het voortbestaan van een volk of natie, ook al valt de staat.

Dit Dietsche volk nu, dat in zijn oudsten tijd voldoende samenhang had om één volk te worden, toen mondelinge overlevering het verleden met het heden verbond in sagen en legenden, moet in de vroege Middeleeuwen volkomen op de hoogte geweest zijn van zijn onderlinge banden. Het was niet zoo dicht bevolkt als thans. De christenpredikers doortrokken het heele land, 'tgeen vanzelf spreekt, daar de eerste christenpredikers Ieren waren en deze over 't Nauw van Kales staken. De in onze historie bekende Willebrordus heeft zoo zijn naam gegeven aan Grevelingen, dat vroeger Sint-Willibrodi heette. Eerst in het latere stadium, toen het feodale stelsel het volk versplinterde tot staatjes en stadjes kon onderling een groote vijandschap ontstaan. Maar dit neemt niet weg, dat nog lang het gezag der kerk en de banden der abdijen met hunne leengoederen en dochterstichtingen het geheel bijeenhielden evenals de menigvuldige familiebanden

van den adel. Deze familiebanden kwamen veelvuldig voor en bereidden op den duur naast verovering of koop de hereeniging voor. Zoo was Robert de Vries graaf van Vlaanderen, gehuwd met Gertrude Regentes van Holland. Floris V van Holland was gehuwd met Beatrix, dochter van Gwyde van Vlaanderen. Zoook Reinoud van Gelder met Margaretha van Vlaanderen, een andere dochter van Gwyde. Voor schuld verpandde Reinoud de graafschappen Gelre, Zutphen en Kessel aan Gwyde. Later bij 't verdrag van St. Omaars in 1472 verkocht Arnoud van Gelder zijn graafschap aan Karel den Stouten. Verder is opmerkelijk het in 1298 gesloten of- en defensief verbond tusschen Jan van Holland en Guy van Vlaanderen tegen Koning Philips van Frankrijk, waarbij de eerste den tweeden belooft bij te staan met 500 ruiters en 10000 voetknechten. Uit die tijden is ons weinig bekend van uitingen, waaruit blijkt dat men ondanks staatsrechterlijke versplintering, zich één voelde. Een enkele maal blijkt ons dit. Zoo vermeldt Sanderus over de stad Kassel in Fransch Vlaanderen: „Casletenses dicuntur Teutonice:„ Voorvechtets”, nam primas Flandrorum acies saepe duxerunt et galliae regem cum exercitu proffigarunt et frequentes gallorum impetus primi sustinerunt.” (Vgl. Topographie de Cassel door P. J. E. de Smyttere 1828 blz. 99). D. w. z. „De Kasselaars worden in 't Dietsch „voorvechters” genoemd, want zij voerden vaak de voorhoede van Vlaanderen aan en versloegen den Koning van Gallië met zijn leger en dikwerf vingen zij het eerst de aanvallen der Galliers op”.

Hier ziet men dat het leenroerig zijn aan Frankrijk niet den minsten invloed had op het volksgevoel. Integendeel de aanvallen der Fransche Koningen werden beschouwd als aanvallen op het volk zelf, dat met een duidelijkheid die niets te wenschen overliet, aan hen die de aanvallen 't eerst hadden te doorstaan zelfs den naam „Voorvechters” gaf. En hoe duidelijk komt hier niet in uit, dat men de Fransche Koningen als vreemden beschouwde evenals hun zuidelijker onderdanen. Terwijl de koningen van Frankrijk zich steeds omhulden met den ouden Frankenglans, heet 't hier gladweg niet contra regem Franciae, maar regem galliae en noemt men de Franschen Galli. Deze uitdrukking komt meer voor. *)

*) In dit verband is het typisch op te merken, hoe sterk de verbeelding werken kan. Terwijl ons volk door de studie der Latijnen op een dwaalspoor werd gebracht en aldus beurtelings zich van Bataven of Belgen waande af te stammen, heeft de overlevering in Frankrijk gemaakt, dat men alle heldendaden der Franken boekte op de gulden bladen der Fransche historie. Karel de Groote zal men in den aanvang vinden, Roland de

Hoewel hier slechts sprake is van Flandrorum acies, de Vlaamsche legerscharen, zoo blijkt uit den slag bij Cassel in 1071 waar Robert de Vries de overwinning behaalde op Philips I van Frankrijk, dat alle Nederlanders daarin aandeel hadden. De geschiedenis meldt, dat Robert de Vries op de vleugels Vlamingen had, doch in 't centrum Hollanders en Saxers. In dien strijd vielen van beide legers tezamen 40000 man. Is 't wonder, dat de faam van Kassel door het geheele Dietsche volk kon trekken? In 1328 werd daar niet minder bloedige slag geleverd, toen Philips IV Zannekin versloeg, waarbij 15000 Vlamingen sneuvelden en Kassel door den overwinnaar geplunderd werd en verbrand.

Het was in die tijden de gouden eeuw van Vlaanderen, toen men in 't buitenland met Vlaming den Noorderling betitelde. Vgl. O. I. en W. I. Voyagien. 5. 89b. „en ten lesten aan de Nederlanders ofte Flamingo's," dus nog lang daarna. En ook tot in de 19e eeuw werkt dit na. Onder het volk plantte zich de faam voort van de slagen bij Kortrijk, de Gulden-Sporenslag, de slagen bij Gavere, West Roosebeke.

En 't is in die tijden dat de volksmond, die gewoon is aan inwoners van steden bijnamen te geven als de „sinjoren" van Antwerpen, de „Petermannen", de „Maneblusschers", de „Delftsche Kalverschieters" aan de Kasselaars den eere naam „Voorvechters" schonk.

Dat waren ze metterdaad, al is daarvan de heugenis in 't Noorden verloren gegaan. Nog eens speelt Kassel een rol in onze geschiedenis en dat is als Lodewijk XIV zijn vermeende aanspraken doet gelden op de geheele Nederlanden, het Noorden inclus, wyl het is ontstaan uit het slib der Fransche rivieren. Tot in 't hart van Holland dringt hij door, men herinnert zich Bodegraven en Zwammerdam. Dan keert de krijgskans en hij wordt teruggeworpen. Willem III van Oranje weet hem meer en meer terug te dringen en in het voorjaar van 1677 staat hij aan het hoofd der Spaansche en Staatsche troepen aan den voet van Kasselberg. Misleid door gidsen stuit hij op de Peenebeek en

Frank uit 't Rolandslied, van wien de overlevering vermeldt dat hij door Karel de Groote in 771 was aangesteld tot gouverneur van de Morinie, het huidige Fransch-Vlaanderen, heeft nog steeds een magischen invloed. Zoo maakt men van Godfried van Bouillon, ongetwijfeld een Dietscher, een Fransch held, omdat Bouillon van 1678—1814 tot Frankrijk behoorde. Kortom gelijk in den term „gesta dei per francos" die de Franschen op zich zelf toepassen, ligt opgesloten: al wat de *Franken* deden is tot meerdere eere Gods en der *Franschen* geschied. Daarentegen ziet men in Frankrijk uit onkunde diep neer op de echte afstammelingen der Franken: de Fransch-Vlamingen.

verliest den slag tegen den hertog van Orleans. Deze slag beslist over den oorlog en bij den vrede van Nijmegen wordt Kassel aan Frankrijk afgestaan, waarna de nacht aanbreekt over de dappere voorvechters van het Dietsche ras, die, aan hun lot overgelaten, tot op den huidige dag in anderen zin voorvechters zijn gebleven: Nog steeds houdt het volk in Fransch Vlaanderen van allen verlaten, taai vast aan zijn taal: de Nederlandsche. Zij vormen het Zuiderbolwek onzer beschaving. Fransch Vlaanderen schonk aan Groot Nederland den dichter Michiel de Swaen en den prediker Dathenus.

Dit alles was noodig om te schetsen hoe 't mogelijk was, dat een volk dat voorbestemd scheen een geheel uit te maken: het Dietsche volk, door allerlei omstandigheden gescheiden raakte in drie deelen, Het Hollandsche, het Belgisch-Vlaamsche en het Fransch-Vlaamsche. Niet alleen gescheiden naar de staatkundige eenheid, maar ook op geestelijk gebied doordat in de tijden der godsdiensttwisten de regel gold dat het volk den godsdienst hebben moest van den vorst. Zoo werd het protestantisme nagenoeg geheel uitgeroeid in Fransch-Vlaanderen en Belgisch Vlaanderen. Maar ook op het gebied van het geestelijk samenhoorigheidsgevoel ontstond een diepe breuk, doordat men onder den invloed der klassieke studies het spoor bijster raakte omtrent zijn eigen afkomst.

Straks zullen wij de herleving beschouwen. Maar dit Nederlandsche, Dietsche volk is hiermede nog niet geheel beschreven.

Kort nadat de hoofdsplitsing tusschen Noord en Zuid ontstaan was en het Noorden zich ontwikkelde uit een eigen bloeiende staatsgemeenschap, wordt aan de Kaap de Goede Hoop onder van Riebeeck de grondslag gelegd voor het ontluiken van een nieuwe loot aan den Dietschen stam, evenzoo in Amerika in de kolonie Nieuw-Amsterdam. Terwijl de laatste al spoedig in handen der Engelschen viel, had de eerste gelegenheid om zich voldoende sterk te ontwikkelen om, toen het noodlot ook daar besliste, dat Engeland de hand zou leggen op het Dietsche erf, verder te kunnen opgroeien. En hoe straffer Engeland optrad, des te weerbarstiger schoten nieuwe loten uit en zoo doken in de republieken Natal, Oranje Vrijstaat en Transvaal nieuwe vrije loten te voorschijn uit den Afrikaanschen grond, totdat de een na den ander opnieuw omcirkeld werd en bij het Britsch domein getrokken.

Zoo treffen wij bij den aanvang der twintigste eeuw vier gebieden aan, waar Dietschers wonen, Holland, Noord België, Noord Frankrijk en Zuid Afrika en het zijn Hollanders, Belgisch en Fransch Vlamingen en Afrikaners, die het onderwerp vormen der Groot Nederlandsche Gedachte.

Bij de verdere uiteenzetting zal nu het noodig zijn een terminologie in te voeren, die de Groot-Nederlandsche Gedachte zich sedert den oorlog van '14 heeft geschapen, teneinde omschrijvingen verder onnoodig te maken.

Men heeft reeds kunnen bespeuren, dat het woord Dietsch, dat velen Middeleeuwsch lijkt, doch dat in dichterlijke taal in het Noorden o.a. bij Bilderdijk en in Zuid-Nederland nog vrij algemeen is, wordt gebezigd om aan te duiden den geheelen stam met al zijn takken. Het werd gekozen, omdat het woord „Nederlandsch” volkomen ongeschikt is om het Afrikaansch mede te omvatten, wijl het Afrikaner volk een twijg is van Holland en men er meest „Hollandsch” gebruikt voor „Nederlandsch”. De Afrikaander *bergen* zouden overigens er tegen op komen *nederlandsch* te heeten. Holland daarentegen wordt als *pars pro toto* gebezigd voor het Noorden, Vlaanderen voor Belgisch en Fransch Vlaanderen, Zuid-Afrika voor de Unie. Daarmede hangen dan samen de woorden Hollandsch, Vlaamsch en Zuid-Afrikaansch. Het woord Nederland en Nederlandsch is behouden voor Holland en de Vlaanderen samen.

Hiermede wordt voor goed gebroken met de slordige terminologie der 19e eeuw, die aan het Noorden den eernaam Nederland voorbehield om van Vlamingen Belgen te maken. Terwijl in het Noorden onder den vergroevenden invloed van het volksonderwijs, waar alle kinderen worden opgevoed uit leerboekjes volgens een schema opge maakt en waar Nederlandsch nooit iets anders beteekent dan verknocht aan Noord-Nederland, en in 't Zuiden onder den zelfden invloed maar met opzettelijk misleidende bedoelingen, men er alles op zette om de Vlamingen diets te maken dat zij geheel iets anders waren dan Nederlanders, moest al spoedig de indruk gewekt worden, dat de Nederlandsche taal het idioom was van Noord Nederland en Vlaamsch dat van het Zuiden.

Dit ging zóó ver, gelijk reeds werd aangestipt, dat ondanks betrekkingen door verziende geesten reeds onmiddellijk na de scheiding gezocht in de *Nederlandsche* Letterkundige congressen, in 1849 op initiatief van den Vlaming Snellaert voor 't eerst te Gent bijeengekomen, waar Noord en Zuid elkaar broederlijk ontmoette, er een hopelooze verwijdering dreigde te ontstaan.

In de laatste tien jaar der negentiende eeuw kwam de omkeer en de herleving. Eenzaamheid kweekt saamenhoorigheidsgevoel en zoo kwam een der Nederlanders in den vreemde, de heer J. Hoddenbach te Chicago er toe om in een dagblad, „de Nederlander” van Chicago op 3 Februari 1893 voor te stellen een vereeniging van Nederlanders

in den vreemde op te richten. Een Vlaming, de heer H. Meert, te Gent, las het artikel, nam de gedachte over — ook onderdrukking en miskenning kweeken saamenhoorigheidsgevoel — en te Brussel werd 't „Algemeen Nederlandsch Verbond” gesticht, meest uit Vlamingen bestaande, op initiatief van den heer Meert uit Gent op 27 April 1895, dat spoedig naar Holland werd overgebracht, n.l. in 1898, onder den toevloed van tal van Hollanders en dat in bijna 25 jaren er toe heeft bijgedragen om bij Noord en Zuid, bij alle Nederlanders het gevoel wakker te schudden, dat men één volk uitmaakte. Reeds onmiddellijk sloten Afrikaners zich aan en van af dien tijd ontstaat een steeds sterker wordende band tusschen de drie deelen, welke meer en meer werd toegehaald, toen door beter begripen de beteekenis der Afrikanertaal als eigen taal naar voren trad, en men daarin een waardevol onoverwinnelijk wapen tegen het Engelsch ontdekte, waar het Nederlandsch, als niet wortelend in de volksziel dreigde juist pad te maken voor het Engelsch. Sindsdien lijdt het geen twiifel of het Afrikaansch valt te beschouwen als een Dietsch dialect gelijkwaardig aan het Nederlandsch, dat Vlaamsch en Hollandsch omvat, voorzoover tusschen die twee wezenlijk verschil te maken valt.

Het Algemeen Nederlandsch Verbond, zelf voorbereid door de Nederlandsche Letterkundige Congressen heeft door zijn organiseerende kracht vorm gegeven aan gedachten die hier en daar steeds in de hoofden van Nederlanders opdoken. Reeds meer was van Groot-Nederland spraké, maar dan bij een enkeling. Door het Verbond, dat in een vasten band Hollanders Vlamingen en Afrikaners omvatte, kreeg de gedachte scherper lijnen. Zoo is de vrijwillige belangstelling van duizenden eenigszins tegemoet gekomen aan het volstrekt gemis aan kennis betreffende de Dietsche beschavingsgeschiedenis waaraan ons lager, middelbaar en hooger onderwijs lijdt. Eerst in den laatsten tijd komt daar verbetering in. Door de overheerschende staatsgedachte bij het onderwijs, heeft men alleen gelet op die factoren in de geschiedenis, welke verband houden met de wording van den *staat* waar dat onderwijs gegeven wordt, zonder rekening te houden met de beschavingsgeschiedenis van het geheele Dietsche *volk*, dat zich over meerdere staatsgrenzen uitstrekt. Waar men in Holland dus niets daaromtrent leerde en het onderwijs in België, Frankrijk en Afrika allesbehalve gericht was op verstandhouding met het Hollandsche volk, valt het te begrijpen, dat er vroeger van een saamenhoorigheidsgevoel zoo goed als geen sprake was. Hoe geheel anders zou dit geweest zijn, wanneer reeds op school onze blik verruimd was en ons denken en onze belangstelling gericht was op onze stamgenooten wier beschavingsgeschiedenis de onze is.

Een eerste eisch der Groot-Nederlandsche Gedachte is dan ook: Geen geschiedenis van eenig vreemd volk, geen aardrijkskunde van vreemde staten, voordat als één geheel is behandeld de geschiedenis en aardrijkskunde van Holland, Vlaanderen en Zuid-Afrika.

Hardnekkig stelt de Groot-Nederlandsche Gedachte zich tegenover den bekenden geest die Nederland laat beginnen boven den Moerdijk. Uit al het voorgaande volgt reeds, dat de Groot Nederlandsche Gedachte die thans slechts leeft bij een aantal individuen in Holland, Vlaanderen en Zuid Afrika, welke langs den weg van jarenlange zelfstudie en persoonlijke kennismaking tot de ervaring zijn gekomen, dat men niet kan spreken van vier verschillende stammen, maar van één stam met vier takken welke op één wortel stoelen, een program heeft.

Vroeger, vóór den oorlog was dit program nagenoeg afwezig en had men slechts den innigen individueelen drang tot kennismaking en bestudeering van alle vraagstukken welke op de vier stamdeelen betrekking hadden. Deze vraagstukken waren meer van geestelijken, volkskundigen of folkloristischen en letterkundigen aard, dan van maatschappelijken, staathuishoudkundigen of staatkundigen aard. Geen wonder.

Wel was toen reeds de opzet deze, dat Vlamingen, Hollanders en Afrikaners eigenlijk één volk vormden of konden vormen, maar in de practijk moest rekening gehouden worden met de volgende hinderpalen:

1°. De niet over een vrijen nationalen staatsvorm beschikkende stamdeelen: Belgisch- en Fransch Vlaanderen en Zuid-Afrika, konden geen maatregelen treffen tot het bevorderen van de ideëele en materieele banden der stamdeelen onderling. De pogingen konden alleen uitgaan van individuen of privaatrechtelijke vereenigingen.

2°. De over die afhankelijke stamdeelen overheerschende staat deed alsof hij het bestaan van een Dietsch sprekend volk binnen zijn landpalen niet kende, belette dus zelfs de vorming van een Dietsche gedachte binnen zijn landpalen. Min of meer was dit het geval in Belgisch Vlaanderen en Zuid-Afrika, geheel onderdrukt werd de ontwikkeling van een eigen volksleven in Fransch Vlaanderen.

3°. Het Hollandsche volk werd evenals de andere stamdeelen opgevoed in vrijwel volkomen onwetendheid betreffende zijn stamverwanten uit gebrek aan besef voor de hoogere belangen waarom 't ging.

4°. Daarentegen waren staten als Engeland, Frankrijk en België juist er op ingericht om den Nederlandschen geest te vernietigen, voorzoover deze nog uit traditie bestond. Zoowel de Vlaamsche er-

varing sinds 1830, als de Afrikaner ervaring sinds 1815 en de Fransch-Vlaamsche sinds 1672 hebben dat geleerd.

Zoo ontrolde zich voor hem, die in den aanvang der 20e eeuw op het verleden terugzag, een droevig beeld.

Op het oogenblik, dat onder een in alle opzichten zelfs voor deze tijden hoog beschaafd vorst en denker als Karel de Groote zoo goed als alle Germaansche stammen vereenigd waren en voorbeschikt schenen de Romeinsche centraliseerende staatsgedachte te doen paren aan Germaansche vrijheidszin en autonomie, volgt de inzinking na zijn dood, waardoor staatsrechterlijk een deel en wel het meest beschaafde zich losscheurt tot West-Frankrijk, waar evenwel de Germaansche psyche slechts vertegenwoordigd bleef in het kleinste Noordelijk deel: Vlaanderen, dat in zijn middeleeuwsche steden een beschaving ten toon spreidde, die nu nog eerbied afdwingt, doch die niet opgewassen bleef tegen het van uit het Zuiden overheerschende Romeinsch Gallisch eenvormig centraliseerend streven.

Als zevenhonderd jaar later opnieuw een groot vorst als Karel V haast alle Germaansche stammen onder zijn scepter heeft vereenigd, en een nieuwe poging wordt gedaan om de tot bandeloosheid geworden Duitsche Rijksinstellingen op nieuwe leest te schoeien en gelijk reeds bleek, door de vorming van den Bourgondischen Kreits, waarbij Vlaanderen was hereenigd geraakt, de grondslag was gelegd voor de omvorming der Dietsche volkeren tot een politiek geheel: de „Nederlanden” waaruit het Nederlandsche volk zou worden geboren — brengen de troebelen der Hervorming, eerst bezworen, later onder een minder ruimdenkend vorst als Philips fel oplaaierend, opnieuw scheuring en verzwakking, eindigend met een poging van de Fransche imperialistische gedachte om zich meester te maken van de Nederlanden en meester te worden over het Nederlandsche volk. De poging faalt gelukkig, maar met opoffering van hen die altijd de slagen zoo dapper hadden opgevangen: Fransch Vlaanderen. Weer bijna drie eeuwen later weet een vooruitziend vorst als Koning Willem I, na de stormen die het Fransch imperialisme over Europa hadden gebracht de gedachte der Nederlanden te doen herleven. Het zou geringe moeite hebben gekost toenmaals Fransch Vlaanderen er bij te voegen. Men zag het over het hoofd, omdat toentertijd de *staats*-, niet de *volks*-gedachte de geesten overheerschte. Niet de *Nederlandsche* gedachte vormde den grondslag van den bouw van den nieuwen staat, maar de Bourgondische *staatsgedachte*. Wat uit een oogpunt van *Nederlandsch* denken onvergeeflijk is: het verzuim Fransch Vlaanderen op te eischen, was een te verwaarlóozen lapje grond in 't oog der Bour-

gondisch denkenden. Maar de Bourgondisch denkenden werden aan hun eigen denkfouten gestraft. Het aaneenklinken der Bourgondische Nederlanden bleek een onmogelijk feit: de geschapen staat viel uiteen. Wel lijkt het ook alsof de Nederlandsche gedachte in 1830 een waarschuwing kan zien, immers roept een historicus als Dr. Colenbrander den Groot Nederlanders toe: 1830 is voor u als een gestrand schip: een baken in zee, maar dit is bij een zorgvuldig nagaan van de factoren die tot de scheuring, den opstand en de afscheiding medewerkten, volslagen onjuist, waarover nader.

En in hetzelfde jaar 1815 dat de Bourgondisch Nederlandsche Staat herrees, zij 't dat de Fransche Nederlanden werden verzuimd, trof nog erger slag den Dietschen stam: Hollandsch Afrika werd aan Groot Brittannië gedwongen afgestaan, aan hetzelfde land, dat Nieuw Nederland met de hoofdstad Nieuw-Amsterdam (New-York) had afgenomen en dat in 't bezit was gekomen van Nieuw Holland (Australië) met Nieuw Zeeland en Tasmanië, alle streken die voorbestemd schenen om door Dietschers te worden bevolkt.

De herbouw van den Bourgondisch Nederlandschen staat ging dus gepaard met een verlies van Dietsch gebied. Men streefde in de verkeerde richting: den gebiedsstaat, den economisch-geografisch-militair-strategischen staat. Dat dit laatste vooral overwoog, blijkt hieruit, dat de z.g. barrièresteden, de oude bolwerken tegen Frankrijk, *binnen* dit gebied vielen.

De uiteenval van dit Bourgondisch-Nederlandsche rijk kwam dan ook spoedig en verwekte in Noord-Nederland uit wrok tegen *België* een verwijdering van *Vlaanderen*, die met moeite werd overbrugd toen de Nederlandsche congressen werden ingesteld.

De geheele periode van 1830—1918 is daarna gericht op vestiging van den Belgischen staat, die, gelijk uit vertrouwelijke stukken bleek, naar binnen gericht was op miskennis van het Nederlandsch element binnen zijn grenzen en te pogen dit te vervreemden van zijn stamverwanten. En de logica staat op zijn kop, als wij zien, dat tijdens die periode daarnevens naar voren komt het streven van den Noord-Nederlandschen staat om zich met „België” te verzoenen. De ineenstorting van 1795 en 1830 had het Noorden in arren moede doen neerzitten bij de pakken. Voorzoover men niet klakkeloos geld leende aan Amerikaansche spoorwegen of Rusland, waarbij geen nationale belangen betrokken waren, verdiepte men zich uitsluitend in het koloniale probleem. Nog lang na den afstand aan Engeland waren, zoolang de zeilvaart stand hield betrekkingen aangehouden met Kaapland. Het stoomverkeer maakte hieraan een eind, behoudens een

geringe verstandhouding met de voortrekkers e.a. blijkend uit de symbolische medewerking bij de geboorte der Vrijstaatsche vlag.

Maar de misdeelde stamgenooten bleven Holland zoeken. De Nederlandsch letterkundige congressen, waaraan het Zuiden den stoot gaf, brachten toenadering en trachtten stukje voor stukje de kloof te overbruggen. Het Zuiden nam eindelijk de spelling de Vries en te Winkel over als uiterlijk symbool der cultureele eenheid. Lang bleven Afrikaners vooral de theologen in Holland de universiteiten bezoeken.

Maar de belangstelling in Holland zelf bleef omstreeks nul, daar gelaten een groep van taalgeleerden en bijlopende congressisten.

Steeds moesten de onderdrukte stamdeelen voor zich zelf strijden. Alle daadwerkelijke hulp heet verboden en een zich mengen in een buitenlandsche binnenlandsche kwestie.

In dien tijd van verlatenheid bouwt zich in Vlaanderen langzaam op de Vlaamsche beweging. De Afrikaners daarentegen trachten zich uit den ijzeren greep te redden. Op hen past de spreuk van Zeeland: „Ik worstel en ontkom.” Zich aan Engelslands druk onttrekkend, zwermt het Boerenvolk uit naar het Noorden. Steeds opnieuw staatjes stichtend, die Engeland dan annexeert, totdat voorgoed Engelslands klauw hen scheen neer te slaan. Reeds de overweldiging van Transvaal van '77—'81 had in Holland de belangstelling hernieuwd, ook de economische. De overrompeling van Jameson schudde het opnieuw wakker en dit viel ongeveer samen met de oprichting van het Algemeen Nederlandsch Verbond, dat in verband daarmee snel vasten voet in Afrika kreeg en in Holland zich sterk uitbreidde.

Toen zette de Boerenoorlog met heel de wereld, natuurlijk ook Holland op stelten. Maar iets wat in Holland en ook in Afrika nog te weinig bekend is: het leed der Afrikanen vond den diepsten weerklank in Vlaanderen. Het werd een geweldige emotie, die door de Nederlanden trok, zelfs tot in Fransch Vlaanderen, waar op de Markt te Kassel de Boeren afgevaardigden het volk toespraken in hun eigen Afrikaansch en daar verstaan werden, beter zelfs dan men den Belgischen Vlaming verstond. Aldus priester Lemire zelf, van wien ik deze bijzonderheid vernam.

Het was deze Boerenoorlog, die het Algemeen Nederlandsch Verbond hechten wortel deed vatten in Holland vooral.

Hoe groot ook de verslagenheid mocht zijn toen de beide Afrikaner republieken hunne onafhankelijkheid verloren, niet voor 't eerst bleek dat het bloed der martelaren het zaad der kerk is, en ook hier was het vergoten bloed het zaad eener nieuwe gedachte.

Terwijl men in 1815 zonder eenige diepe belangstelling het Afrikaner

volk overleverde aan de Britsche vlag en Holland in 1830 haast juichte verlost te zijn van de Zuider stamgenooten, leerde Holland in de periode van 1880—1902 de stem des bloeds verstaan. Voor Afrika zelf beteekende het de herleving. De Kaapsche wijnboeren hadden weinig gevoeld voor de koppige voortrekkers. Het verengelschend onderwijs, de Engelsche pers was op weg hen tot Britten te maken, laag neerziend op de „Backvelders”, de boeren van 't Achterveld, die als dom, lui onwetend en vies werden geschetst in alle Britsche bladen. De vereeniging van alle Dietsche Afrikaners onder Engelsche vlag, bracht kennismaking te weeg en vóór alles: het heldhaftig standhouden der Vrijstaters en Transvalers tot het bittere eind, had bij den vrede van Vereeniging in het tractaat doen opnemen den eisch van zelfbestuur „zoo spoedig mogelijk.” In het uit de antonome kolonies, Kaap, Natal, Transvaal en Vrijstaat opgebouwd vereenigd Zuid Afrika, kreeg de Dietsch sprekende bevolking de meerderheid en werden de politieke leiders de populaire voormannen uit den Boerenoorlog: Botha, Smuts, Hertzog, de Wet, Beyers, de la Rey naast de Kapenaars; maar vooral Botha als passivist en Hertzog als activist zijn de ware leiders der geheele Afrikaner natie, die uit den oorlog herrees als één ongescheiden volk.

En door den strijd der Boeren ontwaakte in Holland de politieke belangstelling voor stamverwanten. Want de belangstelling voor de Boeren kon niet worden gefnuikt met den doodoener, dat men zich mengde in een aangelegenheid van den „bevrienden” Britschen staat. Oranje Vrijstaat en Transvaal waren vrije staten. En deze politieke belangstelling kon niet minder worden door het enkele feit dat zij na 1902 onder Britsche vlag stonden. Waar Engeland zonder voorbehoud Frankrijks aanspraken op Elzas Lotharingen steunt, kan het niets te beweren hebben tegen de belangstelling van Holland jegens stamverwanten die het onvervreemdbaar recht behouden eens hun eigen vrij bestaan te hernemen zoodra zij dit wenschelijk achten.

Daarentegen bleef de politieke belangstelling voor Vlaanderen in Holland nagenoeg nul. Wel had het Algemeen Nederlandsch Verbond wat meer cultureele belangstelling gewekt en was zelfs in 1912 de inrichting der Letterkundige Congressen aan dat Verbond opgedragen, waarbij voor 't eerst met bewustheid de stambelangen op den voorgrond werden gesteld, maar deze congressen werden steeds officieel bijgewoond door een Belgischen naast een Hollandschen regeringsafgevaardigde, zoodat reeds op voorhand alles binnen de officieele perken bleef. Het was op dit congres, dat de latere „opstandeling” Ds. v. Broekhuizen, Afrikaner, aan *Vlaanderen* de boodschap bracht van

President Steyn: „Afrika reikt Vlaanderen de hand via den Congo.” Inmiddels waren sinds 1906 de vacantieleergangen in Holland begonnen voor Vlamingen, Zuid-Afrikanen. Daarmede aansluitend kwamen in 1912 de Groot Nederlandsche Studentencongressen jaarlijks de banden versterken.

In Vlaanderen zelf verloor men zichtbaar terrein hoewel men wet na wet verkreeg, eenvoudig omdat geen dezer wetten eenige uitvoerbare sanctie bezat buiten de regeering om, die steeds anti-Nederlandsch bleef.

In Fransch Vlaanderen was door de scheidingswet, waardoor de priesters niet meer in hun tractement konden worden getroffen, wijl zij geen staatstractement meer kregen, de mogelijkheid heropenend althans den catechismus in 't Vlaamsch te geven.

In 1911 onafhankelijk van elkaar, werden van uit Holland en Belgisch Vlaanderen pogingen in het werk gesteld in aanraking te komen met het in Holland nagenoeg geheel vergeten volksdeel. Wel had Johan Winkler getracht de belangstelling wakker te roepen, reeds omstreeks '80, maar er bestond geen voldoende klankbodem. De Belgische Vlamingen daarentegen hadden het nimmer uit 't oog verloren, al maakten eigen omstandigheden werkelijke hulp onmogelijk. De bezoeken van 1911 leidden tot oprichting van een Comité „Pro-Westlandia”, dat ten doel had de Nederlandsche kunst en letterkunde in Noord Frankrijk bekend te maken en in België en Holland belangstelling te wekken voor de oude voorvechters. En ziedaar: in drie jaar werken kon men ervaren, dat de sinds eenige jaren zelfstandig aangevangen herleving gretig luisteren deed naar het schoons uit het Vlaanderen en Holland, terwijl overal levendig werd bevonden de onverminderde belangstelling der Fransch-Vlamingen voor Holland, dat men algemeen als drager der zuiver Nederlandsche cultuur vereerde. De toestanden leken te meer gunstig omdat algemeen in Frankrijk het regionalisme en decentralisatie de hoofden beroerde, waarmede gepaard ging een langzaam doordringen van de waarheid, dat de taal der bevolking althans op de lagere school eenige erkenning moest vinden. Wel vergat men daarbij steeds de Vlamingen en dacht men alleen aan Catalanen, Provençalen, Elzassers en Bretons, maar de hoop op een beetje goede gezindheid voor Vlaanderen bleef men nog steeds koesteren.

Kort voor den oorlog van 1914 was dus de stand aldus:

In Afrika had de nationalist Hertzog den handschoen toegeworpen aan den assimilist Botha en was uit diens ministerie getreden.

In Belgisch Vlaanderen ontstond een beweging onder Lodewijk de

Raet om de Vlaamsche beweging te onttrekken aan het politieke parlementair geknoei en te vestigen op sociaalwetenschappelijken grondslag, waarbij Leo Meert zich aansloot met de grondvesting van het Vlaamsch Handelsverbond en Dr. August Borms, die het Vlaamsche volk trachtte te organiseeren in den zin van Vlaamsch buiten alle geloofs- of partijpolitiek om. Hij was de ziel tevens van „Pro Westlandia.”

Toen de oorlog uitbrak bleek alras de oude fout van Holland. Bij den aanval op België was er maar één gedachte: foei. Maar die gedachte deed miskennen dat „België” uit *Vlamingen* en *Walen* bestaat onder een *Franskiljonsche* regeering. Men dweepte met België en beging de oude fout alle Belgen als Fransche sprekenden te beschouwen. Om 't gebrekkig Fransch dat zij spraken, dat men zelf niet critisch kon beoordeelen, nam men Brusselsche demi mondaines in huis als waren het vicomtesses. De Vlamingen daarentegen, die men dadelijk herkende aan hun niet precies Hoog Hollandsch, dat was 't schorriemorrie, dat van „zulle” sprak.

Hoe gering bleek de invloed van het Nederlandsch Verbond en hoe gering bleek in dat verbond het aantal diergenen dat stamgevoel bezat. De meerderheid van de te hooi en te gras aangenomen leden, bleek van andere stamverwanten, dan de landgenooten in den vreemde of hoogstens de Afrikaners, geen begrip te hebben.

Doodelijk bleek op de bestgezinden de vrees voor internationale verwickelingen. Het drijven der Franskiljons *tot in Holland toe*, dorst men niet afdoende te keeren uit vrees soms de „bevriende” Belgische regeering te kwetsen. Een voorstel om geld te verzamelen om den nood te lenigen der Vlamingen, stuitte op bezwaren, dat de Duitschers dit partijtrekken zouden vinden en de doorzending zouden tegengaan.

Zelfs de meest Vlaamschgezinden staarden zich bovendien dood op het loyauteitsbeginsel tegenover den wreed getroffen Staat België, daarin gesterkt door de algemeen voor leiders gehouden mannen als v. Cauwelart, Hoste en Deswarte. Hoe kon het anders in een land waar zooals wij zagen zelfs een geleerde als Prof. Blok, hoewel lid van het Hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond geen Nederlandsch volk erkent buiten Holland's grenzen?

Even vermocht de oude belangstelling voor het oude *nationale* probleem te ontwaken toen de Wet, de la Rey en Beyers den opstand begonnen. De dood van Fourie gaf een schok, maar de meerderheid raakte verward ook hier door de houding van Botha en ging soms zoo ver te beweren dat deze opstand onwaardig was nu Groot Britannië bezig was te strijden voor „het Recht.”

Maar ook hier bracht de oorlog winst. Het daadwerkelijk besef dat een staat geen recht heeft op de loyauteit zijner onderdanen, die hij onderdrukt, brak aan alle kanten ter wereld door. In Ierland, Polen, Bohemen, zelfs Fransch Canada. Als vanzelf ontsproot de gedachte, dat met oude begrippen moest worden gebroken en dat elk onderdrukt volk het recht had om zijn Recht te zoeken. Van lieverlee zwol de kracht dezer gedachte. Een oogenblik trachtte Engeland het stamgevoel tusschen Vlaming en Afrikaner (dat reeds uit de vermelde boodschap van President Steyn was gebleken en dat was aangewakkerd door een bezoek kort voor den oorlog van den bekenden advocaat en schitterenden redenaar Mr. Louis Franck uit Antwerpen aan Afrika waar hij vele gevierde toespraken hield) te gebruiken ten bate van Britsche doeleinden: Vlaamsche gevluchte kamerleden van betrekkelijk weinig uitgesproken Vlaamschgezindheid werden naar Afrika gedirigeerd om den Afrikaner door gruwelverhalen omtrent de Duitschers op te wekken om den beschermer der kleine naties: Engeland, toch vooral trouw ter zijde te staan en te helpen bij de grootsche taak.

Veel heeft het niet uitgehaald, omdat leugen en waarheid zich laten mengen als olie en water. Zoodra het schudden ophoudt komt de waarheid boven. Zoo heeft men dan ook ons Hollandsch gevoel in dienst willen stellen der Entente idee, gelijk ook in de eerste oorlogsmaanden in een roes het Vlaamsche volk voor België te wapen liep aangevuurd door Koning Alberts beroep op den moed door de Vlamingen betoond in den Gulden Sporenslag. Dáár waar men aan den lijve de onwaardige Belgische toestanden kende, kwam de ontgoocheling het spoedigst en gauw genoeg: juist in 't leger. Dáár is de Belgische Staatsorganisatie zoo Franschgezind als in geen enkelen anderen tak van den staatsdienst. Van de duizenden Flaminganten die de wapens vrijwillig of als dienstplichtigen opnamen, was er zeker niet één die niet eerlijk voor België in 't vuur ging. Maar thans is er wellicht niet één Flamingant ook achter den Yser, die niet volkomen ontgoocheld is. Eenmaal in dienst bestaat geen mogelijkheid dan plichtmatig schieten op den vijand, maar zonder eenige andere hoop, dan dat de oorlog spoedig uit mag zijn, om daarna, desnoods gewapenderhand van de Belgische regeering het Vlaamsche recht af te dwingen.

De Dietsche stamdeelen in België en Afrika hebben zich ontworsteld aan de oude staatsbanden. Zij droomen als alle onderdrukte volkeren van de vrijheid. Van Fransch Vlaanderen weten wij weinig of niets. Tegenwoordig belet de censuur alle correspondentie of toezending van bladen, zelfs worden spionnen afgezonden op wien men verdenkt.

Maar uit den aanvang van den oorlog dateeren berichten, dat de stroom van vluchtelingen uit België, haast uitsluitend Vlamingen, honderdduizenden, door Hazebroek, Kassel, Wormhout en Winoxbergen en zooveel andere steden en dorpen trokken, en dat het volk zich één voelde met die menschen, die dezelfde taal spraken en voor wien zij vol trotsch als tolk konden optreden tegenover hun *volkomen* onkundige staatsambtenaren. Het was hunzelf een openbaring.

Het staat alleen te vreezen, dat de argwaan der Fransche regeering, die niet vergeten is dat in 1870 de Fransch Vlaamsche lotelingen weigerden op te trekken tegen hun stamverwanten, de Duitschers, het ditmaal zoo vlak bij de linie het hun niet al te makkelijk zal hebben gemaakt, al zal de spookachtige vrees en angst der vluchtelingen alle stamgevoel jegens de Duitschers volkomen hebben gedood.

Wie weet wat voor toestanden de vrede daar ontblooten zal. Maar de Dietsche gedachte zal ook daar onder den invloed der jongens van den Yser eer versterkt dan verminderd zijn. Want en ook dit dateert uit den eersten tijd dat berichten nog overkwamen: menig gemobiliseerd Belgisch Flamingant organiseerde als hij met verlof was Vlaamsche avondjes in Fransch Vlaanderen.

Bij de geheele beschouwing der toestanden thans, ondanks de censuur der Franschen, Belgen, Engelschen, moet men nooit vergeten, dat de stamverwantschap één geheim kent: wat voor slechts anderen vertellen, men gelooft er in zijn binnenste niets van, en wanneer men zelf onderdrukt is, voelt men te eerder dat hij die zich verzet gelijk heeft. Zoo heeft nergens de opstand van de Wet, Beyers en de la Rey en de dood van Fourie meer indruk gemaakt dan in Vlaamsche kringen. De dood van Fourie was een spoorslag en een openbaring: een waar Vlaming sterft als een held, niet als hij voor België, maar als hij voor Vlaanderen valt, zooals Fourie vóór Afrika tegen Brittanië.

Wij zijn thans genaderd tot het voor buitenstaanders netelig vraagstuk der Vlaamsche nationalisten in België.

Laat men zich toch niet verder laten aanpraten, dat het Vlaamsch nationalisme onder arglistigen invloed van Duitschland ontstond. Integendeel. De Duitsche overheid in België was eerst voor de Franskiljonsche patriottards een os, die met den Franskiljonschen ploeg de Vlaamsche taalwetgeving als onkruid onder den Belgischen grond ploegde, totdat de Vlamingen na lang aarzelen met hun grieven die overheid de oogen openden. Van dien stond raakte men meer vertrouwd tot herstel van wettige grieven, bij de Duitsche overheid aan te kloppen. Toen de Franskiljonsche ambtenaren voortgingen met stelselmatig saboteeren volgde het besluit: er uit. Dat was de bestuurlijke

scheiding, die vóór den oorlog door Walen tegen de Vlamingen geëischt was. Al etende krijgt men honger. Het eene Franskiljonsche bolwerk na het andere moest onder heftigen tegenstand genomen worden. Zoo wies het verlangen: de zelfstandigheid moest verworven. Hierbij kwam zeer te stude, dat de worsteling van nationalist en assimilist in Afrika zoo uitvoerig in de Hollandsche bladen placht te worden behandeld en juist door den oorlog de Hollandsche bladen aanvankelijk zelfs de eenige niet Duitsche bladen waren, die overal in België werden verspreid. Des te bitterder heeft het altijd getroffen, dat deze bladen, die al spoedig haast zonder uitzondering Hertzog boven Botha stelden en met Jannie Smuts een loopje namen, in de Vlaamsche quaestie België boven Vlaanderen en het passivisme boven het activisme stelden. Zij kunnen niet vatten, dat het Hollandsch gemoed over 't algemeen nog lijdt aan de naweeën van 1830 en 't verstand in Holland beneveld is geraakt door 1914, zooals bij de Vlamingen zelf aanvankelijk het geval was.

Wat de activist zich strijdend veroverd heeft: de volledige gemoedsrust bij het aanvaarden van Duitsche medewerking bij den wederopbouw van een hervormd Vlaanderen, mist de Hollander die in den Duitscher blijft zien den schender van België en den echten Pruisischen annexionist.

De Vlaamsche activist heeft deze gemoedsrust verkregen en door de voortgezette anti-Vlaamsche actie in bezet België en door de tot wanhopens wordens toe antivlaamsche actie aan het front in onbezet België, daargelaten den smadelijken toon der antivlaamsche vluchtelingenpers in Holland, Engeland, Frankrijk. Niet gering is de aanmoediging die in brieven van het front aan de activisten wordt gegeven, afgezien nog van de mondelinge overkomst van berichten met dezelfde strekking. Het activisme is geen lawaaierig optreden van enkele verdwaasden, het is een sterke vastberaden partij, die elken dag aan aanhangers wint.

Deze partij verlangt de zelfstandigheid van Vlaanderen. Deze zelfstandigheid is reeds uitgeroepen, doch laat geheel in het midden, of Vlaanderen onafhankelijk zal moeten zijn, dan wel aansluiting moet zoeken bij Duitschland, Wallonje dan wel Holland. Onder de activisten bestaan daarover verschillende stroomingen, die geleerd als men heeft in eenheid kracht te zoeken voor Vlaanderen, de eindregeling overlaten aan den vrede.

Het is de oorlog, die op voetspoor van andere volkeren, aangemoedigd door de proclamatie van Wilson, den Vlaamschen activisten geleerd heeft den wensch zelfstandig te worden.

Het is ook deze oorlog, die uit de kleine doeleinden van Groot-Nederlandsche stampolitiek vóór den oorlog een nieuw volkomen doel voor oog en heeft gesteld.

Vroeger hield men vacatiecursussen, riep om een scheepvaart-verbinding met Afrika, stichtte studiebeurzen, maakte zich warm over het Fransch spreken der Koningin te Brussel in 1911.

Men ergerde zich aan klein- en grootigheden, omdat men geen ander middel had om waarlijk een groot Nederlandsch doel na te streven. De wereld scheen voor eeuwig vastgeroest in de verstarde staatsgrenzen en Holland was onmachtig. Men kon wel lief doen tegen stamverwanten, maar moest de officieele houding van correctheid bewaren tegenover hun beulen. Engeland, Frankrijk en België waren — zijn 't officieel nog altijd — „bevriende” naties. Maar men had niet met de naties te doen, maar met de harteloze staten en hun op onderdrukking afgerichte regeeringen. Frankrijk en Engeland, later België, zijn de rusteloze vervolgers geweest van onzen stam.

En nu eindelijk de oorlog de maskers heeft afgerukt en onze stamgenooten in Afrika en Vlaanderen met een beroep op de verkondigde beginselen van het zelfbeschikkingsrecht zich zelf vrij willen maken kunnen wij evenzeer openlijk er voor uitkomen: wij hebben onze stamgenooten lief. Wij verlangen, dat zij de rechten verkrijgen, die aan Arabieren, Joden, Polen, ja zelfs de nikkers van Duitsch-Oost worden toegewezen, maar die geweigerd worden aan de oude beschaafde volken van Dietschen stam.

Is er één volk in wezen en aard, dat in het verleden hooger roem genoot dan het Vlaamsche volk? Heeft niet de geheele wereld — Engeland uitgezonderd — de kracht der Afrikaner natie toegejuicht en gebeden om het behoud hunner staten Transvaal en Oranje-Vrijstaat? Het Fransch Vlaamsche volk, dat in de XVIe eeuw aan Holland den psalmist en prediker Dathenus schonk, dat in de XVIIe eeuw aan den Dietschen Stam een dichter als Michiel de Swaen bracht, dat in het midden der XIXe eeuw nog een de Coussemaker telde, die aan den dietschen stam openbaarde de schoonheid der Nederlandsche Volksliederen uit Fransch Vlaanderen, moest juist na 1850 ervaren, wat het heette in een vrije republiek te zijn ingelijfd.

Deze oorlog heeft Holland wakker geschud. Recht overeind staan Vlaanderen en Afrika. Nog een korte spanne wellicht en Belgisch Vlaanderen is een eigen vrije staat. Hetzelfde zal Afrika vroeg of laat zijn.

Maar wij wéten, dat het Imperialisme nimmer zal afdalen van het onwettig verkregene. Welken grond kan hetzij Frankrijk, hetzij België,

hetzij Engeland opgeven om één uur langer hun zware hand op onze volksgenooten te doen rusten?

Daarom ook is het laatste uur aanstaande dier onderdrukking.

En verbeidend met ongeduld dat uur, vraagt de Groot-Nederlander zich af, of niet mogelijk zal worden te stichten een Dietsche gemeenschap.

Het is geen imperialistische gedachte van Hollanders die droomen met wapengeweld het domein van hun staat uit te breiden. Zelfs de meest verblinde en meest vermete Hollandische nationalist weet te goed hoe betrekkelijk wapengeweld is: hij heeft juist aan de meest in de wereld gevreesde machten zich kunnen spiegelen.

Een volkje van 180 000 zielen, op een oppervlakte, kleiner dan Zeeland, van allen verlaten, overgeleverd aan de willekeur van Fransch regeeringen sinds eeuwen, heeft zich ondanks alles staande gehouden als Nederlandsch stamdeel. Hoe kan dit? Alle aardse macht staat ten slotte stil voor de poorten der ziel. En wij die dit ervaren hebben in onzen strijd tegen Spanje en de Inquisitie, die dit vol bewondering aanschouwd hebben in onze Vlaamsche stamgenooten en hebben gejuicht in ons hart bij de heropstanding van het Afrikaner volk, na te hebben gesidderd in zijn rampspoed, zouden onze eigen stamgenooten *annexionneeren* willen? Wel weinig Hollandsch in den waren zin moet denken kunnen de Hollander, die dat van een Groot-Nederlander denken wil. En dan heeft hij nimmer begrepen, wat na al het voorgaande elk wel duidelijk zal zijn: De ware Groot-Nederlander heeft geen ander vaderland, dan het Groot-Nederland zelf zijner droomen. Vlaming, Afrikaner, Hollander zijn begrippen geworden als Brabander of Zeeuw, Groninger of Gelderschman.

En terwijl een Klein-Hollander in dezen oorlog vol ontzetting en vrees rondblijkt voor 't verlies van de onafhankelijkheid van den Hollandschen staat, kent de Groot-Nederlander die vrees niet. Hij vreest noch het Duitsch, noch het Engelsch, noch het Fransch Imperialisme, omdat de zielespankracht van een volk als 't onze sterker en grooter is dan alle imperialisme.

Zoo kent de Groot-Nederlandsche Gedachte geen vrees. Zij berust op de saamenhoorigheid van alle Dietschers in Noord West Europa en daarbuiten.

In den aanvang der 19e eeuw zullen het er naar schatting in Noord West Europa 3,2 à 4 000 000 geweest zijn. Thans zijn het er ruim elf.

Nog grooter is de ontwikkeling van den Afrikaansch Dietschen tak, die thans 900 000 zielen telt, tegen een eeuw geleden eenige tientallen duizend.

De besten uit die stamdeelen hebben elkaar weergevonden. En in elk hunner groeit de stage wil om zich zelf te worden en vrij. En eens vrij over zich zelf te beschikken zullen steeds groeiende banden onderling, maken, dat verwezenlijkt wordt de idee van volkomen saamenhoorigheid.

Want, en hierin ligt het vertrouwen in de eindoverwinning der Groot Nederlandsche Gedachte: de wereldorganisatie is in wording, waarbij aan alle nationaliteiten zal moeten worden gegeven zelfbeschikkingsrecht.

Zoodra met dezen oorlog de oude staten op hun grondvesten scheurden, hebben de Dietsche nationalisten begrepen, dat, wat vóór den oorlog onmogelijk scheen, voor het grijpen lag bij het sluiten van den vrede, mits deze vrede berust op Gerechtigheid.

De Groot Nederlandsche Gedachte wil niet anders dan het recht der stammen van Dietschen bloede om zich zelf te zijn, grondvesten op de beginselen van algemeene rechtvaardigheid, welke door de vredesbeweging vóór den oorlog waren ontvouwd ten aanzien van onderdrukte volkeren.

De regeeringen der oorlogvoerenden hebben zich over die beginselen uitgesproken en Brest Litovsk, hoe gebrekkig ook, beteekent een mijlpaal op den weg daarheen.

Zou men denken, dat langer onopgemerkt kan en mag blijven, dat het kleine, maar wakkere Fransch Vlaanderen werd overgelaten aan de genade, ja ongenade van een centraal Parijsch gezag, dat er slechts op uit is om de laatste wortelen uit te roeien van de kleine plant die het reeds van alle levensuiting heeft trachten te berooven?

In naam van dat uitgesproken recht heeft de Afrikaner natie de vrije republiek Afrika aan de orde gesteld. In naam van dat recht heeft het actieve Vlaanderen den Vrijstaat Vlaanderen afgekondigd. In naam van dat zelfde recht zal Frankrijk er toe moeten komen om aan Fransch Vlaanderen de rechten op zelfbestuur en eigen onderwijs terug te geven die het in barbaarschen tijd aan hen heeft ontnomen.

Binnen afzienbaren tijd zal dit tot stand komen en het spreekt vanzelf, dat Belgisch Vlaanderen hoopt op hereeniging met Fransch Vlaanderen, dat er steeds deel van heeft uitgemaakt tot het bij Frankrijk werd ingelijfd.

Nog een ander politiek doel teekent zich af: de hereeniging van Noord- en Zuid Nederland in ethnographischen zin, gepaard gaand met zelfbestuur van beide deelen.

Sommigen, ook de historicus Dr. Colenbrander achten het een onmogelijk idee en wijzen op 1830. Hoe weinig heeft men dan 1830

begrepen. Toen werd het staatkundig overwicht gegeven aan het minder volkrijke Noorden, waarin wederom aan het Protestantsche deel de macht was gegeven. Dat krenkte het Zuiden op twee wijzen: politiek was het Fransche Zuiden reeds veel meer ontwikkeld dan het Noorden, waarnaast de Protestantsche overheersching het Vlaamsche Katholieke deel onbevredigd liet, terwijl bovendien dit Vlaamsche deel reeds toen geleid werd door een Franschsprekende en Franschdenkende hogere geestelijkheid. Zóó werd het Vlaamsche deel een willoos werktuig bij de scheuring. Aan den opstand, die door Fransche avonturiers werd ingeluid en geleid nam het haast geen deel. Integendeel. Gent en Antwerpen waren sterk „Orangistisch”, terwijl bij de voltrekking der scheiding, die in hooge politieke regionen over het hoofd der bevolkingen werd voltrokken, het Vlaamsche volk niets te zeggen had. En als dan de Belgische Staat erkend is, blijkt dan ook onmiddellijk, dat de leidende staatslieden het er op gezet hebben om niet alleen de *Nederlandsche* gedachte, maar zelfs de *Vlaamsche* gedachte te smoren. Daarbij had het flamingantisme, meenend daardoor eerder zijn recht te verkrijgen, uit politiek zich neergelegd bij het voortbestaan van den Belgischen Staat. Wat een misrekening bleek. Van af 1839 legt men het er op toe om de Vlamingen te *verfranschen*. Van onderen op ontwikkelt zich dan ook de Vlaamsche gedachte, die zich stap voor stap een weg moet banen. Zóó doornig en moeilijk was dit pad, dat in 1914 men naar de uitspraken van de meest bevoegde Vlaamsche denkers eerder achteruit dan vooruit was gegaan. Al dien tijd had een goed georganiseerde Fransche propaganda van uit Parijs geleid nagenoeg vrij spel. Eerst onder invloed van Pirenne ontstaat op 't eind der 19e eeuw een „Belgische” school, die van een „Belgische” natie droomt, vertegenwoordigd door de richting „La jeune Belgique.” Maar zóó weinig beteekende deze beweging, dat het Kamerlid Destrée, de Waal, in zijn „Lettre ouverte au Roi” in 1911 kon zeggen haast zonder tegenspraak te ontmoeten: „Laissez moi vous dire la vérité, la grande et horrifiante vérité: il n'y a pas de Belges.”

Welnu meer dan ooit te voren heeft zich het Vlaamsche element in België het er thans op gezet zich zelf te worden. Men hoeft niet eens te verwijzen naar de daden der activisten of de woorden der leiders van het Vlaamsche Belgisch Verbond in Holland of de gesmoorde kreten van het front tot ons doordringend. Hoort slechts wat zelfs in een protest *tegen* de activisten door Belgisch gezinde Vlamingen wordt gezegd: „De Vlaamsche Beweging is de uitdrukking van het grondbeginsel, dat elk volk het onvervreembare recht bezit om, overeenkomstig zijn eigen karakter en in zijn eigen taal, zijn bestaan

en historische persoonlijkheid zelf tot ontwikkeling te brengen.

De leering volgens de welke een kunstmatige en uit misprijzen voor het Vlaamsch opgedrongen taaleenheid gunstig zou zijn voor de ontwikkeling der Belgische staatseenheid, is een noodlottige dwaling, veroordeeld door de geschiedenis en overigens officieel door onze wetgeving tegengesproken, en hare *wederverschijning na den oorlog* zou niets wezen dan een bespottelijk *anachronisme*. Een Vlaamsch bestuur, een Vlaamsch onderwijs, zoo hooger als lager, een Vlaamsch rechtswezen, de ontwikkeling van geheel het leven van ons Vlaamsch volk in zijn eigen taal, zijn integendeel een van de ernstige waarborgen om de volledige ontwikkeling van ons Belgisch vaderland te verzekeren alsmede om het onpartijdig karakter en de bescherming van ons ras, broederlijk samenwerkend met de Walen, te midden van de ons omringende volkeren te verzekeren." (Cursiveering van mij).

Dit zijn de woorden geuit door een aantal Vlamingen van beteekenis, tegenstanders der activisten, gericht tot den Duitschen gouverneur op 30 Januari 1918 naar aanleiding van de zelfstandigheidsverklaring van Vlaanderen door de activisten.

Wat zij hier den Duitschen gouverneur mededeelen is de scherpste aanklacht die ooit kon worden geuit tegen de Belgische regeering zelf. Zij noemen in 1918 een anachronisme, wat in 1914 hoogste Belgische regeeringswijsheid was. Zij *sanctionneeren* metterdaad wat de activisten deden, want de activisten hebben de in dat protest neergelegde desiderata verwezenlijkt. Dit wordt erkend door de protesteerenden *zelf*, immers de leering der oude Belgische regeeringen, dat een opgedrongen taaleenheid gunstig zou zijn voor de ontwikkeling der Belgische staatsgedachte, wordt een *dwaling* genoemd, wier *wederverschijning* een anachronisme zou zijn. Aan wie is het te danken dat dit alles als een dwaling aan de kaak is gesteld en aan wie zal het te danken zijn, dat de wederverschijning niet alleen een anachronisme zal *heeten* (want anachronismen blijven bestaanbaar anders zou men ze zoo niet noemen) maar onmogelijk zal zijn?

Hier raakt de Groot-Nederlandsche gedachte midden in den binnenlandschen Belgischen strijd verzeild, waar twee stroomingen thans heftig botsen: het activisme en het passivisme. Beide zijn stroomingen der Groot-Nederlandsche beweging. De eene de bewuste, de andere de onbewuste. In de eene wint de zucht naar politieke zelfstandigheid van het Vlaamsche volk veld, in het andere overheerscht meer een streven naar cultureele zelfstandigheid. Beide zijn zij even dierbaar en van even groote beteekenis voor de Groot-Nederlandsche gedachte, omdat zij hoofd en staart van éénzelfde beweging vormen. Uit het

streven naar *cultureele* zelfstandigheid wordt vroeg of laat een streven naar *politieke* zelfstandigheid geboren, omdat het behoud der cultureele zelfstandigheid onmogelijk is, zonder dat het betrokken volk de leiding zijner beschavingsfactoren zelf in handen neemt en de beschavingsfactor bij uitnemendheid is de *staat*, bron van alle recht, vooral van alle sociale recht.

Beide stroomingen hebben een even vernietigend oordeel over het oude België. Zij verschillen slechts in hoofdzaak waar het gaat om de vraag, of de bezettende macht te hulp mag worden geroepen bij de totstandbrenging der verbeteringen.

Hieruit blijkt dus volkomen, dat de vroegere Belgische staat zelve een misbaksel was evenals het Koninkrijk van 1815 en dat wat den Bourgondisch Nederlandschen staat uiteen deed vallen, geen wapens verleent tegen de Groot-Nederlandsche Gedachte, die niet in de eerste plaats een *politiek* maar een cultureel streven omvat. Maar onvermijdelijk wordt op den duur uit een cultureel streven een politiek streven geboren. De Vlaamsche Beweging, zuiver cultureel, moest leiden tot een politieke Vlaamsche Beweging. Daaruit ontwikkelde zich het verlangen naar *zelfstandigheid*, zoowel politieke als cultureele. Maar zoodra Vlaanderen politiek zelfstandig is, zal de verwantschap met het Noorden tot samengaan leiden. Een autonoom Vlaanderen binnen België, is de voorbode van een politieke toenadering tot Holland.

Hoewel dus de Groot-Nederlandsche Gedachte meer het oog gericht houdt op samenwerking van de verschillende deelen van den Dietschen Stam en in 't bijzonder een enger staatkundige verhouding in Noord-West-Europa, sluit, waar de Groot Nederlandsche Gedachte niet vijandig staat tegenover eenig ander volk, dit niet uit een samengaan óók met Wallonië, indien dat wenschelijk blijkt en ook door Wallonië gewenscht wordt.

Maar hoewel niets verheugender zou zijn indien Holland en Vlaanderen met Wallonië zekere banden hielden, zoo is dat slechts een vraagstuk van *algemeene*, niet van *nationale* politiek en valt dit dus strikt genomen buiten ons bestek.

Het verdient daarom de voorkeur om, waar de term „Nederlanden” in staatkundigen zin nog te veel de herinnering wekt aan Bourgondisch imperialistische politiek, voor de toekomst alleen te spreken van de Dietsche Gedachte, wijl inderdaad deze gedachte streeft niet naar herstel der oude Nederlanden, maar naar de vestiging van een politiek van samenwerking tusschen zelfstandige *Dietsche* staten.

Na al het voorgaande kan dus worden verwacht, dat men duidelijk

beseft, wat de Dietsche Gedachte wil. Oppervlakkig zou men gemeend hebben, dat deze Gedachte zich in het algemeen Nederlandsch Verbond verder had moeten ontwikkelen. Het tegendeel is het geval, doordat het Hoofdbestuur, dat in den oorlogstijd voornamelijk in handen van Hollanders berustte, in de statuten las, wat er niet in staat, nl. dat het Verbond niet aan *politiek* kan doen en met dien doodoener was met één slag het Algemeen Nederlandsch Verbond verlamd. Tevergeefs zal men in zijn orgaan „Neerlandia” speuren naar daden of uitingen welke den stempel dragen van het doel een Algemeen Nederlandsch Verbond te zijn. Hoogstens is het thans teruggekeerd tot een „algemeen Nederlandsch *Taal*verbond.” De leus dat de verdediging der stambelangen aan elke groep is overgelaten *binnen elks gebied*, slaat in het bijzonder Vlaanderen machteloos.

Daarom werd midden 1917 te Utrecht besloten een Dietsche Bond op te richten, welke in zijn standregelen ontwikkeld heeft een aantal middelen tot bereiking van het uitgesproken doel: „Uitdrukking te geven aan het feit, dat de Dietsche Stam . . . onder de volkeren vormt een engere gemeenschap, gegrond op de gemeenschappelijke beschaving en dat het behoud en de ontwikkeling van de Dietsche beschaving en de stoffelijke welvaart van den Dietschen stam als een geheel voor ieder der afzonderlijke deelen een levensbelang is.”

Het orgaan van dien Bond vormen de in 1915 opgerichte „Dietsche Stemmen”, uitsluitend gewijd aan de wetenschappelijke beschouwingen over staatkundige, staathuishoudkundige en cultureele vraagstukken welke met het doel in verband staan.

Daarnaast bestaat „de Toorts” als strijdweekblad, dat de politiek van de week behandelt.

Aanvankelijk tot een kleinen kring beperkt en fel bestookt met opzet en ook uit misverstand, dringt de gedachte meer en meer door.

Indien dit geschrift daartoe kan bijdragen, zou wellicht een ommekeer mogelijk zijn in de neerslachtigheid die velen in Holland en daarbuiten bevangt bij de ervaringen gedurende dezen oorlog.

Immers-Holland lijdt aan gemis aan besef van waartoe het in staat is. Het voelt zijn koloniaal rijk in gevaar. Thans wreekt zich dat St. George d'Elmina is afgestaan. Het had een vlootstation op weg naar de Indiën kunnen zijn. Welnu: Een zelfstandig Zuid-Afrika geeft een veilig toevluchtsoord voor onze handels- en oorlogsvloot. Door Zuid-Afrika wordt geopend een onmetelijk terrein voor onzen handel en onze energie, ook al gaan onze kolonies voor ons verloren. Want aan Dietsch Afrika paalt de Kongo, waar reeds de Vlamingen en Afrikaners elkaar de hand reiken naar de mooie uitdrukking van Steyn.

Maar niet enkel een blijde onbezorgde toekomst spiegelt het voor, integendeel het wekt ons op tot het besef, dat boven ruimte en tijd de belangen moeten worden voorgestaan en verdedigd van onzen geheelen stam, van het Dietsche volk, waarvan het Hollandsche slechts een onderdeel vormt. Het beteekent de wederopstanding van een oud, vergeten volksbestaan, waarop de schoone regels passen van den Vlaamschen strijdzang „de Vlaamsche Leeuw”:

„De tijd verslindt de steden, geen tronen blijven staan.

De legerbenden sneven, *een volk* kan niet vergaan.”

Vanaf 870 tot 1914 hebben omstandigheden en vreemd geweld belet, steeds opnieuw, dat een volk, dat één moest zijn, vereend bleef.

Ongebroken, richt het zich opnieuw op.

Het is een volk, dat wars van veroveringszucht zelve heeft moeten lijden onder het imperialisme van andere volkeren. Behoorend tot de Germaansche volkeren leed het aan gemis van éénheidszucht. Door het feodalisme werd het evenals het overige Duitschland verbrokkeld, zonder dat zich rustig als in Engeland een eenheidsstaat kon ontwikkelen. Het werd evenals Engeland gedurende zekeren tijd gewikkeld in de staatkundige politiek zijner vorsten, die zooals de Bourgondiërs of de Oostenrijkers en Spanjaarden, meer gewicht hechtten aan Bourgondische, Oostenrijksche en Spaansche belangen ten nadeele der Dietsche. Het eenige vorstenhuis, dat Dietsch gebleven was, het Geldersche ging in het begin der 16e eeuw onder. Het Nassausche kwam pas toen de scheiding voltrokken was.

Maar thans begint meer en meer uit het volk zelf de drang naar eenheid op te komen. Dus zal het moeten komen, vroeg of laat.

Door den eigenaardigen toestand waarin het Dietsche volk verkeert is het volksbesef vijandig tegenover het Fransche en Engelsche imperialisme. Het Belgische is slechts een masker waarachter het Fransche imperialisme zich verschuilt. Tenzij Parijs en Londen mitsgaders Brussel intijds voldoening weten te geven aan het rechtvaardig verlangen van het Dietsche volk, zullen zich op den duur scherpe verhoudingen kunnen ontwikkelen.

Het Duitsche gevaar moet evenmin worden onderschat. Een zucht tot annexatie van Vlaanderen of Holland of beide te zamen blijft een latent gevaar. Terwijl Engeland en Frankrijk in hunne inpalming van Dietsch gebied nimmer verder kunnen gaan dan trachten te verfranschen en verengelschen wat zij reeds hebben veroverd, vermits hun de fysieke macht ontbreekt om Vlaanderen of Holland daadwerkelijk in te lijven, bestaat die fysieke macht wel bij Duitschland. Evenwel, en dit is de reden waarom de vrees voor annexatie door

Duitschland onwaarschijnlijk lijkt: Dietschers zijn geen Duitschers meer. Zij zouden zich evenals Denen verzetten tegen verduitsching en aldus een gevaar voor het Duitsche rijk vormen. Meer dan tien millioen irredentische Dietschers, zouden de kracht van het Duitsche rijk verlammen. Daarentegen vormt een krachtig Dietsch staatswezen in Noord West Europa een waarborg voor den Europeeschen vrede.

Daarbij komt, dat in Duitschland zelf, zich aan het ontwikkelen is een sterk streven naar erkenning van het Nederduitsch in modernen zin als afzonderlijke taal naast het Hoog-Duitsch. De kracht daarvan kan men begrijpen als men weet, dat de Nederduitsche vereenigingen te zamen 40000 leden tellen. Onder Nederduitsch wordt hier verstaan niet meer „Nederlandsch”, maar het daarvan onderscheiden Nederduitsch in het Duitsche rijk. Vlaanderen verkreeg taaleenheid met Holland door de overname van de spelling de Vries en te Winkel. Afrika kreeg zijn eenheid van schrijfwijze pas gedurende dezen oorlog. Neder Duitschland bezit deze eenheid nog niet en kon daarom zelf nog geen kracht ontwikkelen. Meest wordt een hoogduitsche schrijfwijze gevolgd bijv. u voor oe, ö voor eu, äü voor ui, ä voor ee enz. Daardoor blijft het ontoegankelijk voor Dietsche lezers en blijft ook het Nederlandsch en Afrikaansch onbegrijpelijk voor Neder Duitschers. Welnu, er openbaart zich een strooming om de oude Nederduitsche schrijfwijze te gaan toepassen, zooals die ook in het Nederlandsch wordt toegepast. Het zou een cultureele aanwinst zijn zoowel voor het Dietsch als voor het Nederduitsch. Men zou elkander beter begrijpen en dit zou een toenadering geven tusschen nauwverwante volkeren waarmede tevens het gevaar voor een imperialistische overvleugeling door Duitschland vermindert. De Nederduitsche gedachte is immers een reactie tegen al te strakke centraliseering. Het zou echter te ver voeren in dit bestek hierover verder uit te wijden.

Een bedenking dient nog te worden weerlegd. Tegen de Dietsche Gedachte zooals die ook in den Dietschen Bond is belichaamd is reeds dadelijk aangevoerd, dat het zou leiden tot politieke conflicten welke speciaal voor Holland een gevaar zouden opleveren. Twee antwoorden kunnen hierop worden gegeven. De eerste, dat de Dietsche Gedachte geen conflicten zoekt, maar bestaande conflicten tracht op te lossen in het welbegrepen belang der betrokken staten. Het voert geen struisvogelpolitiek, maar ziet de problemen onder de oogen en zoekt sine ira et studio naar verwezenlijking van het alom gestelde beginsel van het zelfbeschikkingsrecht der volken. Het tweede antwoord is, dat een dapper volk de gevaren niet vreest, maar weegt. Welnu voor het Dietsche volk in zijn geheel en 't Hollandsche in 't bijzonder be-

staat slechts gevaar indien het, onkundig van de werkelijkheid, volhardt in lijdelijk ondergaan van de imperialistische stroomingen in het Buitenland. Tegenover dit bestaand en steeds dreigender streven bestaat slechts één uitweg: het verweer. Bewust van zijn nederlagen in het verleden, bewust van zijn groeiende kracht in het heden richt het Dietsche volk een blik op de toekomst, waarin het de mogelijkheid speurt van een nieuwe wereldorganisatie, waardoor eindelijk verwezenlijkt zal kunnen worden de eenheid waarnaar het eeuwen heeft gesmacht.
